RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1901. Andra Kammaren. N:o 12.

Lördagen den 9 mars.

Kl. 11 f. m.

Kammarens förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogs och godkändes Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts memorial n:o 7, angående öfverlemnande till lagutskottet af en utaf herr *Carl Lindhagen* väckt motion.

§ 3.

Angående ändrad lydelse af § 16 riksdagsordningen.

Till afgörande förelåg härefter konstitutionsutskottets utlåtande n:o 1, i anledning af väckt motion med förslag till ändring af § 16 riksdagsordningen.

Uti en inom Andra Kammaren afgifven motion, n:o 31, hade herr *O. Anderson* i Hasselbol hemstält, att Riksdagen behagade antaga nedanstående förslag till ändrad lydelse af § 16 riksdagsordningen att hvila till vidare grundlagsenlig behandling:

»**Riksdagsordningen.**

§ 16.

Valen till riksdagsman förrättas omedelbart, och afgifvas rösterna, särskildt för hvarje kommun, inför kommunalstämmas ordförande eller magistrat; och skola för rösternas sammanräknande och fullmagts utfärdande åt den, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen insändas, för kommunerna å landet till domhafvanden, och för städerna, der två eller flera städer äro till en valkrets förenade, till magistraten i den stad, som största folkmängden eger.

Angående ändrad lydelse af § 16 riksdagsordningen. (Forts.)

Stad, som har att ensam sända flere riksdagsmän, må, på sätt som för val till stadsfullmägtige är stadgadt, kunna indelas i valkretsar.

Kommuner, som hafva att gemensamt välja riksdagsman, ega dock begagna det medelbara valsättet, derest de röstberättigade så besluta. Då förslag härom af de röstberättigade i en kommun väckes medelst beslut, fattadt inför kommunalstämmas ordförande eller magistrat, varder sådant meddeladt Konungens befallningshafvande, som från öfriga till valkretsen hörande kommuner infordrar de röstberättigades röster och utfärdar kungörelse om utgången efter thy som de flesta afgifna rösterna varit för bifall eller afslag. I sistnämnda fall kan frågan icke förr, än en tid af fem år derefter förflutit, å nyo upptagas. Beslutas åter förändringen, träder den i kraft vid det val, som näst efter en månad från kungörelsens utfärdande inträffar, och gäller för en tid af minst fem år, hvarefter beslut om dess upphörande kan på lika sätt som om dess införande fattas.

Vid de medelbara valen väljes riksdagsman medelst elektorer. Å landet utses för hvarje kommun inför kommunalstämmans ordförande en elektor, och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af ett tusen. Desse elektorer sammanträda till riksdagsmannaval inför domhafvanden i den domsaga, till hvilken valkretsen hörer, eller, om två domsagor äro förenade till en valkrets, inför domhafvanden i den af dessa domsagor, hvilken den största folkmängden eger.

I de valkretsar, som bestå af två eller flera städer, utses inför magistraten en elektor för hvarje stad, och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af femhundra. Desse elektorer sammanträda till riksdagsmannaval inför magistraten i den stad inom valkretsen, som största folkmängden eger.

I stad, der magistrat ej finnes, skall den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande taga den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande.»

Utskottet hemstälde, att herr Andersons förevarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer af friherre *Barnekow*, beträffande vissa delar af utskottets motivering;

samt af herrar *Dahn, Johnsson, Darin, Liljeholm* och *Wavrinsky*, hvilka hemstält,

att Riksdagen behagade antaga nedanstående förslag till ändring af § 16 riksdagsordningen att hvila till vidare grundlagsenlig behandling:

Angående ändrad lydelse af § 16 riksdagsordningen. (Forts.)

Riksdagsordningen.

§ 16.

1. Valen till riksdagsman förrättas omedelbart, och afgifvas rösterna, särskildt för hvarje kommun, inför kommunalstämmas ordförande eller magistrat; och skola för rösternas sammanräknande och fullmagts utfärdande åt den, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen insändas, för kommunerna å landet till domhafvanden och för städerna, der två eller flere städer äro till en valkrets förenade, till magistraten i den stad, som största folkmängden eger. Vid dessa protokolls affattande böra till ledning tjena formulär, som af Konungen fastställas.

2. Stad, som har att ensam sända flere riksdagsmän, må, på sätt som för val till stadsfullmägtige är stadgadt, kunna indelas i valkretsar.

3. Kommuner, som hafva att gemensamt välja riksdagsman, ega dock begagna det medelbara valsättet, derest af de röstberättigade så beslutas. Då förslag härom af de röstberättigade i en kommun väckes medelst beslut, fattadt inför kommunalstämmas ordförande eller magistrat, varder sådant meddeladt Konungens befallningshafvande, som från öfriga till valkretsen hörande kommuner infordrar de röstberättigades röster och utfärdar kungörelse om utgången efter thy som de flesta afgifna rösterna varit för bifall eller afslag. I sistnämnda fall kan frågan icke förr, än en tid af fem år derefter förflutit, å nyo upptagas. Beslutas åter förändringen, träder den i kraft vid det val, som näst efter en månad från kungörelsens utfärdande inträffar, och gäller för en tid af minst fem år, hvarefter beslut om dess upphörande kan på lika sätt som om dess införande fattas.

4. Vid de medelbara valen väljes riksdagsman medelst elektorer. Å landet utses för hvarje kommun inför kommunalstämmans ordförande en elektor, och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af ett tusen. Desse elektorer sammanträda till riksdagsmannaval inför domhafvanden i den domsaga, till hvilken valkretsen hörer, eller, om två domsagor äro förenade till en valkrets, inför domhafvanden i den af dessa domsagor, hvilken den största folkmängden eger.

5. I de valkretsar, som bestå af två eller flera städer, utses inför magistraten en elektor för hvarje stad, och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af femhundra. Desse elektorer sammanträda till riksdagsmannaval inför magistraten i den stad inom valkretsen, som största folkmängden eger.

6. I stad, der magistrat ej finnes, skall den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande taga den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande.»

Angående ändrad lydelse af § 16 riksdagsordningen. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Darin: I det anförande till statsrådsprotokollet den 5 januari 1863, hvarmed dåvarande justitiestatsministern, friherre Louis De Geer, beledsagade det förslag, som utgör grunden till den nuvarande riksdagsordningen, yttrade han beträffande förhållandet mellan de medelbara och de omedelbara valen följande ord: »I frågan om medelbara och omedelbara val hyser jag för min del ingen tvekan att tillerkänna företrädet åt de senare.» Detta uttalande motiverade han dermed, att han ansåg de omedelbara valen gifva det noggrannaste uttrycket åt valmännens mening. Emellertid ansåg han af praktiska skäl och kanske också med hänsyn till traditionen från ståndsrepresentationens dagar, att det var lämpligt att, tills vidare åtminstone, bibehålla de medelbara valen, och detta till och med så, att det medelbara valsättet sattes i första linien, hvilket han motiverade dermed, att han trodde, att det väl kunde vålla svårigheter med hänsyn till de lokala förhållandena i ett mindre tätt befolkadt land att använda det omedelbara valsättet.

Emellertid visade sakens gång snart, att dessa farhågor med hänseende till användandet af det omedelbara valsättet icke varit synnerligen väl grundade och att de befarade svårigheterna lätt och snabbt kunde öfvervinnas. Jag skall endast med några få siffror, hemtade ur den officiella valstatistiken, gifva en antydan om huru hastigt saken utvecklat sig.

Redan sedan 1890 finnas inga stadsvalkretsar, som använda det medelbara valsättet. Och hvad landsbygden angår, har äfven der utvecklingen varit mycket hastig. Vid det första valet, nemligen 1866 års val, användes det medelbara valsättet i icke mindre än 95,6 procent af alla valkretsar. Nio år derefter var samma siffra 51,4; nio år derefter, d. v. s. 1884, 40,7; nio år derefter, år 1893: 17,2; och ändtligen 1899 vid det sista valet var det endast jemnt 10 procent af valkretsarne på landsbygden, som ansågo sig böra använda det medelbara valsättet.

Dessa siffror afgifva ett klart vittnesbörd om den uppfattning, som hos svenska folket råder angående förhållandet mellan det medelbara och det omedelbara valsättet. Behöfves ännu något uttryck för svenska folkets mening i detta hänseende, vill jag anföra förhållandet beträffande valmännens deltagande i det senaste riksdagsmannavalet. Jag skall hålla mig till några få siffror. Det visar sig då vid 1899 års val, att i de valkretsar, der det omedelbara valsättet användes, 42,2 procent af de röstberättigade verkligen deltogo i valet. Jag vill fästa uppmärksamheten på denna siffra 42,2, emedan motionären origtigt angifvit en lägre siffra, nemligen 37,6. Den rätta siffran är emellertid efter den officiella statistiken 42,2. Men i de valkretsar, der det medelbara valsättet användes, var det endast 12 procent — säger och skrifver 12 procent — af de röstberättigade, som deltogo i valet.

Dessa siffror äro klara och bevisande, menar jag. Det var derför icke underligt, att inom Riksdagen snart den frågan uppstod, om

Angående ändrad lydelse af § 16 riksdagsordningen. (Forts.)

det icke vore skäl att ändra 16 § riksdagsordningen i den rigtningen, att det omedelbara valsättet antingen gjordes till det enda ifrågakommande eller åtminstone till regel, medan det medelbara blefve undantag. Redan 1885 bragtes denna fråga på tal och då, märkvärdigt nog, i Första Kammaren. Sedan har den tid efter annan återkommit, först i den formen, att man yrkat, att de omedelbara valen skulle blifva de enda af grundlagen anvisade. Men 1896 afgafs i konstitutionsutskottet af en ledamot från Andra Kammaren en reservation i syfte, att de medelbara valen väl måtte qvarstå, men, så att säga, flyttas till reserven, så att de omedelbara valen blefve de, som i regel skulle förekomma. Utan tvifvel ansåg man vid den tid, då Andra Kammaren biföll ett sådant förslag, att, om de omedelbara valen ställdes i första linien, i realiteten ungefär detsamma skulle vara uppnådt, som om man alldeles afskaffat de medelbara valen. Detta förslag, som 1896 framkom såsom en reservation, afslogs af Första Kammaren, men bifölls af Andra Kammaren. 1899 återkom samma förslag direkt i form af motion och blef då likaledes afslaget af Första Kammaren, men bifallet af Andra Kammaren. Nu återkommer för tredje gången samma förslag, afseende att göra det omedelbara valsättet till det, som i främsta rummet bör ifrågakomma.

När man nu ser på konstitutionsutskottets utlåtande, kan man icke annat än undra öfver, huru litet intryck utskottet tagit af erfarenhetens lärdomar. Så yttrar utskottet på sid. 4, att »utskottet saknat anledning att ingå på spörsmålet om de båda valsättens principiella företräden vid jemförelse med hvarandra.» Det är ganska egendomligt, att utskottet under för handen varande förhållanden kunnat uttrycka sig så. Vidare säger utskottet på sid. 5, att olägenheterna vid den lagändring, som motionären föreslagit, fullt uppväga fördelarne. Äfven detta röjer en ganska egendomlig uppfattning af den historiska gången. Slutligen säger utskottet — och jag fruktar, att utskottet häri gifvit hugg på sig sjelft — att det finner en omständighet mycket kraftigt tala för afslag på motionen, den omständigheten nemligen, att sistlidet år Riksdagen beslöt att till Kongl. Maj:t aflåta en skrifvelse angående reform af valrätten till Riksdagens Andra Kammare. Jag säger, att konstitutionsutskottet här synes mig hafva gifvit hugg på sig sjelft. Ty hvad beträffar konstitutionsutskottets hemställan angående en undersökning om de medelbara eller omedelbara valens företräde, inträffade, såsom denna kammare säkert erinrar sig, att Andra Kammaren strök denna konstitutionsutskottets hemställan, hvilken följaktligen icke kom att ingå i skrifvelsen till Kongl. Maj:t. Äfven vid sistlidet års riksdag afgaf sålunda Andra Kammaren en tydlig opinionsyttring till förmån för det omedelbara valsättet.

Vid sådant förhållande torde kammaren finna det vara ganska naturligt, att åtskilliga reservanter från Andra Kammaren inom konstitutionsutskottet ansett sig böra genom att yrka bifall till hvad motionären föreslagit bereda kammaren tillfälle att tillkännagifva,

Angående ändrad lydelse af § 16 riksdagsordningen. (Forts.)

att den fortfarande har samma uppfattning om företrädet mellan det omedelbara och medelbara valsättet, som den hade åren 1896 och 1899.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra och med hänsyn till den af Andra Kammaren vid riksdagarne 1896 och 1899 uttalade mening i den föreliggande frågan, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Dahns och hans medreservanters reservation. Jag vill endast tillägga, att det af reservanterna framstälda förslaget ordagrant öfverensstämmer med motionen med undantag deraf, att de år 1900 uti förevarande grundlagsparagraf gjorda ändringar, hvilka i motionärens förslag ej blifvit fullständigt iakttagna, uti reservanternas yrkande införts.

Herr Dahn: Jag skall endast anhålla att på de af motionären och reservanterna anförda skäl få yrka bifall till min reservation.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Då jag biträdt utskottets förslag, skulle det kunna synas, som om jag önskade de medelbara valens bibehållande, men så är ingalunda förhållandet, utan tvärtom. Hade motionären föreslagit att borttaga det medelbara valsättet, skulle jag genast varit med derom. Jag undrar, om icke dessa 15 valkretsar på landet, hvilka vid valen till Andra Kammaren år 1899 hade medelbara val, råkat att blifva något efter sin tid och om de icke underskatta sin egen förmåga, då de säga, att de icke, i likhet med andra valkretsar, äro kompetenta att välja riksdagsmän enligt det omedelbara valsättet. Det kunde ju vara skäl att alldeles borttaga det medelbara valsättet och derigenom hjelpa fram dessa valkretsar något i tiden. Dessutom tror jag, att denna motion är väckt vid en olämplig tidpunkt och att det just i år var synnerligen olämpligt att framkomma med detta förslag, ty om herrarne påminna sig, så afgaf konstitutionsutskottet vid behandlingen af rösträttsfrågan förslag till underdånig skrifvelse med anhållan, att Kongl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig utredning rörande utsträckning af valrätten till Andra Kammaren. Bland andra punkter uti detta skrifvelseförslag förekom en, som handlade om det medelbara och omedelbara valsättet, men då detta skrifvelseförslag behandlades här i kammaren, beslöt kammaren på mitt yrkande, att denna punkt skulle utgå, emedan de medelbara valen ansågos så föråldrade, att de icke vidare borde ifrågakomma. Nu är det kammaren väl bekant, att, när kamrarne fatta olika beslut beträffande en punkt i ett skrifvelseförslag — i förevarande fall antog Första Kammaren förslaget oförändradt, men Andra Kammaren uteslöt denna punkt — så kommer uti skrifvelsen till Kongl. Maj:t denna punkt icke att finnas med. När regeringen emottagit denna skrifvelse, går den först tillbaka till utskottets betänkande, men sedan den funnit, att denna punkt förekom uti utskottets förslag till skrifvelse, tager den sannolikt del af kamrarnes diskussion i denna fråga och finner då, att Andra Kammaren icke vill, att det medelbara valsättet skall ifrågakomma.

Nu är det emellertid gifvet, att, om kammaren antager motionen

Angående ändrad lydelse af § 16 riksdagsordningen. (Forts.)

eller reservanternas förslag, så har Andra Kammaren dermed sagt, att den vill bibehålla det medelbara valsättet, visserligen icke såsom regel, men i alla fall såsom undantag, och hvad skall regeringen göra, när den finner, att kammaren det ena året tager för godt hvad den ett föregående år velat afskaffa.

Det är på grund af dessa skäl, herr talman, som jag icke kan vara med om att bifalla ifrågavarande motion, likasom jag icke heller kan gilla utskottets motivering. Jag anhåller derför att få yrka bifall till utskottets förslag, men med ogillande af motiveringen.

Herr Olsson i Ättersta: Jag var icke närvarande i utskottet, då detta utlåtande justerades, men äfven om jag varit det, skulle jag icke haft anledning att reservera mig mot dess hemställan.

Det är nog ofta så, att man vid de alltid välmenande, men mer eller mindre opraktiska förslagen om ändringar i grundlagen icke tager tillräcklig hänsyn till grundlagens föreskrift om konstitutionsutskottets rätt och pligt att föreslå endast sådana grundlagsändringar, som kunna anses högst nödiga och nyttiga, ty knappast någon lärer väl kunna påstå, att den nu ifrågasatta grundlagsändringen är högst nödig. Hade motionären tagit steget fullt ut och föreslagit, att § 16 i riksdagsordningen skulle ändras derhän, att endast omedelbara val skola ifrågakomma, hade saken stält sig annorlunda, och då skulle jag med glädje hafva omfattat hans förslag, men då det nu i alla fall skulle stå vissa valkretsar fritt att använda det medelbara valsättet, så innehåller enligt min tanke motionärens förslag alldeles ingenting. Således är detta ett förslag, om hvilket man omöjligen kan säga, att det är högst nödigt och nyttigt.

Härtill kommer också, att Riksdagen i fjol, såsom den siste talaren påpekade, aflät en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning rörande utsträckning af valrätten till Andra Kammaren. Då denna utredning äfven kommer att föranleda en pröfning af valrätten, så borde det icke komma i fråga annat, än att motionen bör afslås, hvarför jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Waldenström: Jag har begärt ordet endast för att tillkännagifva, att jag icke var närvarande vid detta ärendes slutbehandling i konstitutionsutskottet, emedan jag då på grund af meddelad permission var bortrest från Riksdagen. I annat fall skulle jag hafva instämt med friherre Barnekow i hans reservation. Då jag emellertid icke fick tillfälle att göra detta, skall jag be att få instämma i hvad han nu yttrat i denna fråga.

Herr Pettersson i Österhaninge: Då jag medverkat till det slut, hvartill utskottet kommit i denna fråga, skall jag be att få nämna, att hufvudmotivet dertill varit hänsyn till den skrifvelse i rösträttsfrågan, som Riksdagen aflät förlidet år till Kongl. Maj:t. Det är visserligen sant, att denna skrifvelse i närmaste hand afsåg valrätten, men det heter dock i densamma, att frågan borde upptagas till pröfning i sådan omfattning, att dervid hänsyn toges till

Angående ändrad lydelse af § 16 riksdagsordningen. (Forts.)

åtskilliga andra spörsmål med afseende å vilkoren för valrättens åtnjutande och *utöfning*. Nekas kan ju icke, att Riksdagen dermed satt dessa båda frågor om valrätten och om valsättet i samband med hvarandra. Nu tror jag visserligen icke, att denna utredning kommer att leda till någon utsträckning af det medelbara valsättet. Snarare synes det mig, att utvecklingen går i den rigtningen, att det omedelbara valsättet blir det allena gällande. Något sådant har emellertid motionären icke ifrågasatt. Han vill, att båda valsätten skola ega bestånd, dock i omvänd ordning, så att det, som nu står som regel, skulle flyttas ned som undantag, och tvärtom.

Jag undrar, om det icke under sådana förhållanden är lämpligast, att denna detaljfråga får hvila, tills utredning i den stora hufvudfrågan föreligger. Det är på dessa grunder, herr vice talman, jag ber att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr Darin: Herr talman! Från den motsatta sidan, d. v. s. från deras sida, som varit af en annan mening än reservanterna, har man velat påstå, att det, som förlidet år förekom, skulle utgöra en anledning för denna kammare att afslå motionen. Jag kan icke gilla den uppfattningen. Ty den omständigheten, att Riksdagen då skref till Kongl. Maj:t om en utredning rörande valrätten till Andra Kammaren — i hvilket sammanhang Andra Kammaren strök hvad konstitutionsutskottet ifrågasatt rörande undersökning af förhållandet mellan det omedelbara och det medelbara valsättet — kan jag icke finna utgöra någon anledning för Andra Kammaren att frånträda den ståndpunkt, som den förut intagit vid båda de tillfällen, då denna fråga förevarit. I likhet med en föregående talare anser äfven jag, att det varit bäst, i fall den förevarande motionen icke nu blifvit väckt. Men då den nu en gång blifvit väckt, så finner jag det i hög grad vilseledande, i fall Andra Kammaren skulle fatta ett annat beslut nu, än den fattat vid riksdagarne 1896 och 1897. Detta anser jag vara af så stor vigt, att jag icke kan frånträda, utan tvärtom än ytterligare vill betona mitt yrkande om bifall till herr Dahns m. fl. reservation.

Häruti instämde herr *Wavrinsky*.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Derunder hade yrkats 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) afslag å nämnda hemställan och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade, af herrar *Dahn* m. fl. afgifna reservation, samt 3:o) bifall till utskottets hemställan, men med ogillande af utskottets motivering. Herr vice talmannen gaf proposition å dessa yrkanden och fann sistnämnda yrkande vara med öfvervägande ja besvaradt. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf, och sedan till kontraproposition antagits det under 2:o) omförmälda yrkande, nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som i fråga om konstitutionsutskottets förevarande utlåtande

n:o 1 med ogillande af utskottets motivering bifaller utskottets hemställan, röstar

Angående ändrad lydelse af § 16 riksdagsordningen. (Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade, af herrar Dahn m. fl. afgifna reservation.

Omröstningen utvisade 89 ja, men 104 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 4.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 37, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om inrättande af nya tjenster vid statens jernvägar samt om löneförbättring för vissa grupper af den derstädes anstälda personalen än äfven inom Riksdagen väckta motioner i sistnämnda hänseende.

Punkten 1.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Punkten 2.

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar.

I statsverkspropositionen hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen medgifva,

att, med ändring af bestämmelsen i nu gällande aflöningsreglemente för tjenstemän och betjente vid statens jernvägar om högsta arfvode för manlig kontorsskrifvare inom styrelsen, arfvode inom andra löneklassen med årligt belopp af 2,700 kronor må kunna tilldelas manlig kontorsskrifvare inom styrelsen;

att, med ändring af § 11 i samma aflöningsreglemente, vagnmästare, vagnförmän, stationsmästare, förste vaktmästare och vaktmästare må uppföras bland de betjeningsgrupper, hvilka erhålla uniformspersedlar in natura eller ock beklädnadsersättning till visst årligt belopp; samt

att i staten öfver fasta arfvoden för personal vid statens jernvägar må uppföras arfvoden till ytterligare 16 stationsinspektorer å 2:dra klassens stationer och 2 stationsinspektorer å 3:dje klassens stationer, med minskande af antalet arfvoden för underinspektorer eller expeditionsföreståndare å 1:sta klassens stationer från 22 till 21.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom Andra Kammaren väckta motioner, nemligen:

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

n:o 103, af herr *John Olsson* i Stockholm, hvilken hemstält, att Riksdagen måtte fastställa det årliga arfvodet för kontorsbiträden vid statens jernvägar till lägst 840 kronor och högst 1,500 kronor; hvarjemte motionären anhållit, att statsutskottet, i händelse af bifall till förestående förslag, täcktes jemka de qvinliga kontorsbiträdenas årliga arfvoden efter samma proportion till de manliga biträdenas årsarfvoden, som hittills varit gällande;

n:o 124, af herr *J. Persson* i Arboga *m. fl.*, som hemstält, att Riksdagen måtte besluta,

1:o) att de vid statens jernvägar anstälda manliga kontorsbiträdenas årsarfvode skall från och med ingången af år 1902 utgöra lägst 840 kronor och högst 1,500 kronor, med mellanliggande löneklasser och rätt till uppflyttning från lägre till högre löneklass enligt gällande aflöningsreglemente;

2:o) att de manliga kontorsbiträdena dessutom skola från och med ingången af år 1902 vara berättigade att i stället för inqvarteringsersättning erhålla fri bostad och vedbrand in natura samt beklädnadsersättning till lika stort belopp, som är eller kan blifva för andra medlemmar af personalen inom motsvarande tjenstegrad fastställd;

3:o) att de vid statens jernvägar anstälda qvinliga kontorsbiträdenas årsarfvode skall från och med ingången af år 1902 utgöra lägst 780 kronor och högst 900 kronor, med mellanliggande löneklasser och rätt till uppflyttning från lägre till högre löneklass enligt gällande aflöningsreglemente;

samt n:o 83, af herr *E. G. Åkerlind,* hvilken hemstält, att Riksdagen ville besluta, att banvakter å statens jernvägar norr om Ljusdal måtte erhålla ett dyrortstillägg af fem kronor i månaden utöfver sitt nuvarande arfvode.

Utskottet hemstälde:

a) att Riksdagen, i enlighet med Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, må medgifva, att, med ändring af bestämmelsen i nu gällande aflöningsreglemente för tjenstemän och betjente vid statens jernvägar om högsta arfvode för manlig kontorsskrifvare inom styrelsen, arfvode inom andra löneklassen med årligt belopp af 2,700 kronor må kunna tilldelas manlig kontorsskrifvare inom styrelsen;

b) att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förslag, må medgifva, att, med ändring af § 11 i samma aflöningsreglemente, vagnmästare, vagnförmän, stationsmästare, förste vaktmästare och vaktmästare må uppföras bland de betjeningsgrupper, hvilka erhålla uniformspersedlar in natura eller ock beklädnadsersättning till visst årligt belopp;

c) att Riksdagen må, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, medgifva, att i staten öfver fasta arfvoden för personal vid statens jernvägar må uppföras arfvoden till ytterligare 16 stationsinspektorer å 2:dra klassens stationer och 2 stationinspektorer å 3:dje klassens stationer, med minskande af antalet arfvoden för underinspektorer eller expeditionsföreståndare å 1:sta klassens stationer från 22 till 21;

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

d) att herr John Olssons förevarande motion ej må af Riksdagen bifallas;

e) att ifrågavarande, af herr J. Persson m. fl. väckta motion ej heller må vinna Riksdagens bifall;

f) att herr Åkerlinds ifrågavarande motion ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Mom. a—c.

Utskottets hemställan bifölls.

Efter föredragning härefter af *mom. d.*, yttrade

Herr Nordström i Stockholm: Innan diskussionen börjar, ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att i statsutskottets motivering har på ett par ställen insmugit sig några vilseledande ord.

På sid. 46 i betänkandet står bland annat följande: »Vid distrikten anställda kontorsbiträden åtnjuta derjemte antingen fri bostad med vedbrand eller ock ett hyresbidrag med 20 procent af arfvodet och hafva dessutom förmånen af kostnadsfri läkarevård och medicin». I § 9 af aflöningsreglementet för tjenstemän och betjente vid statens jernvägar stadgas, hvilka de personer äro, som hafva rätt till fri bostad, och vi finna der, att af, bland andre, trafikafdelningens betjente är det endast de, som innehafva lägre grad än kontorsbiträden, som hafva sådan rätt. Kontorsbiträdena åter hafva icke rätt till fri bostad annat än i det fall, som står angifvet i samma nionde paragraf, der det heter beträffande denna sak: »Der lokala förhållanden göra sådant nödigt eller lämpligt, må fri bostad i jernvägens egna hus tillkomma jemväl nu ej nämnde tjenstemän eller betjente vid distrikten». Således kunna kontorsbiträdena få fri bostad endast i statens egna hus, men de äro icke i samma läge som de under dem stående betjente, hvilka kunna få bostad i förhyrda lägenheter. Det har varit det, som statsutskottet velat skrifva, men efter hvad jag förnummit, har man missuppfattat uttrycket i betänkandet, och det är derför jag velat fästa uppmärksamheten på rätta förhållandet.

Vidare har jag funnit det vara vilseledande, att i utlåtandet på tal om öfvertidsersättning står, att enligt uppgift från jernvägsstyrelsen denna ersättning för en och annan uppgått till mer än 400 kronor. Förhållandet är det, att jernvägsstyrelsen på begäran inkommit med uppgift på de inkomster, som kontorsbiträdena hade, och dervid då lemnat den upplysningen, att af kontorsbiträdena hade två på öfvertidsersättning en förtjenst af något öfver 400 kronor. Det är alltså icke något större antal kontorsbiträden, som ha en så hög öfvertidsersättning. Jag har velat fästa uppmärksamheten härpå, så att ingen skall tro, att denna uppgift är afsigtligt origtig.

Herr John Olsson i Stockholm: Herr talman, jag ber att beträffande föredragningsordningen få hemställa, att mom. d) och e)

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

under andra punkten måtte föredragas i ett sammanhang, men att proposition framställes å hvartdera momentet särskildt.

Hvad herr Olsson sålunda hemstält, blef af kammaren bifallet.

Sedan härefter *mom. e.* jemväl blifvit föredraget, lemnades på begäran ordet åter till:

Herr John Olsson i Stockholm, som yttrade: Herr talman! Jag ber först att få beklaga, att utskottet stält sig så afvisande i denna fråga, som dock är af synnerligen stor vigt. I allmänhet brukar utskottet lemna åtminstone någon antydan om, att utskottet velat se något berättigadt i de framställningar, som göras i syfte att förbättra de lägre statstjenarnes ställning. Men i den motivering, som här föreligger, har jag tyvärr icke kunnat finna någon sådan hållpunkt, som kan gifva motionärerna förhoppning om, att de vid en annan riksdag skulle kunna påräkna något bättre svar än det, statsutskottet i år gifvit. Jag beklagar detta, icke för motionärernas skull, utan fast mera med tanke på de stackars tjenstemän, hvilkas talan motionärerna hafva velat föra.

Emot den motivering, som statsutskottet anfört för sitt afstyrkande af motionerna, kunde nog göras åtskilligt flera anmärkningar än dem, som en ärad talare på stockholmsbänken här redan har gjort, och jag ber också att få tillägga något till hvad han yttrade.

Först och främst framhåller utskottet, att kontorsbiträdena hafva beklädnad in natura och att värdet häraf kan anses motsvara 150 kronor årligen. Om denna summa — menar utskottet — lägges till den kontanta lönen, skulle derigenom uppkomma en ganska afsevärd förhöjning af lönen. Kontorsbiträdenas beklädnadsersättning utgår dels för en kavajkostym 65 kronor, dels för en linnekostym 25 kronor, dels för en kappa af blått kommisskläde 63 kronor, dels för en mössa 7 kronor, tillsammans alltså 160 kronor. Det kan således synas, som om utskottet skulle hafva rätt, när det uppgifver, att rslönen för dessa kontorsbiträden skulle genom beklädnadsersättningen ökas med 150 kronor. Men utskottet har alldeles förbisett eller åtminstone icke omnämnt, att beklädnadsersättningen är beräknad att utgå *för ett flertal år,* för en kappa t. ex. under 3 à 5 år, för en linnekostym 2 à 3 år. För att få det belopp, som genom beklädnadsersättningen tillkommer hvarje år, måste man naturligtvis dela denna summa af omkring 150 kronor med det antal år, för hvilket ersättningen är beräknad, och man kommer då icke upp till 150 kronor för ett år, utan beloppet blir åtskilligt lägre; efter hvad jag har mig bekant, uppgår det här i Stockholm till 96 kronor. Man får således i denna punkt något reducera utskottets uppgift.

Vidare säger utskottet, att kontorsbiträdena åtnjuta antingen fri bostad med vedbrand eller också hyresbidrag, utgörande 20 procent af lönen. Den ärade chefen för jernvägsstyrelsen har redan anmärkt,

att detta icke är rigtigt, i ty att enligt § 9 i aflöningsreglementet kontorsbiträdena icke ha *rättighet* till fri bostad, ehuru de på orter, der det lämpar sig, erhålla sådan. Denna förmån åtnjutes emellertid endast af 74 kontorsbiträden, under det de öfriga 329 blott få ett hyresbidrag utaf 20 % af arfvodet. Hvad angår kontorsbiträdena här i Stockholm, så har flertalet af dem, mot en hyra af 360 kronor för år, fått sig upplåten bostad i jernvägens hus. Då deras hyresbidrag, såsom nämnts, endast uppgår till 20 % af arfvodet, d. v. s. i genomsnitt 156 à 195 kronor, belöper sig skilnaden mellan den hyra, de måste betala för sin bostad, och den hyresersättning, de erhålla, till 204 à 165 kronor. Denna omständighet måste man naturligtvis taga i betraktande, när man talar om kontorsbiträdenas hyresersättning. Denna hyresersättning är dock här i Stockholm på så sätt förmånlig, att, när kontorsbiträdena få hyra af jernvägen, de få hyra för ett belopp af 360 kronor för år. De kontorsbiträden i Stockholm, som icke få hyra af jernvägen, och de, som äro bosatta å orter, der bostadshyrorna äro jemförelsevis lika höga som i Stockholm, få i allmänhet betala vida högre belopp än hvad jernvägen uthyr för. Här i Stockholm betalas det i regel för 2 rum och kök omkring 500 kronor och för ett rum och kök 300 à 350 kronor. Häraf torde kammaren finna, att, när kontorsbiträde icke får hyra bostad af jernvägen, han i regel härför samt för vedbrand får utgifva i det närmaste hälften af sin aflöning.

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

Vidare säger utskottet, att kontorsbiträdena vid styrelsen — der äro för närvarande endast 6 à 8 dylika betjente anställda — åtnjuta för arbete utöfver den ordinarie tjenstgöringstiden s. k. öfvertidsersättning och kunna derigenom bereda sig en extra inkomst, som under nästlidet år »för en och annan uppgått till mer än 400 kronor». Detta har af den föregående talaren rättats så till vida, att det endast varit *ett* eller högst två biträden, som i öfvertidsersättning intjenat så stort belopp. Man kan derför icke skäligen fästa någon synnerlig vigt härvid i jemförelse med det stora antalet kontorsbiträden, som alls icke ha någon dylik ersättning. Men härtill kommer, att, så vidt jag icke är origtigt underrättad, kontorsbiträdena vid styrelsen icke åtnjuta något hyresbidrag. Om de således kunna intjena någon öfvertidsersättning, så går den, då de icke åtnjuta hyresbidrag, bort i form af ökad hyra.

Vidare säger utskottet, att kontorsbiträdena antagas vid mycket unga år och att ett minimiarfvode af 600 kronor derför »icke kan anses utgöra en alldeles otillräcklig ersättning», hvarjemte utskottet lemnar en sammanställning af kontorsbiträdenas antal och ålder. Jag tror, att, om den uppgjorda sammanställningen i förevarande afseende skulle kunna bevisa någonting, den borde varit uppställd på så sätt, att man kunnat se, huru stor medelaflöning hvarje upptagen åldersklass åtnjöte, ty i annat fall får man ju icke något begrepp om, i hvilken ställning de olika åldersklasserna befinna sig. Enligt den uträkning, jag i detta hänseende gjort, skulle kontorsbiträdena i medeltal ha en aflöning af 721 kronor. Tänker man då på, att af dessa kontorsbiträden endast 23 äro under 20 år och de öfriga äro

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. Forts.)

vida äldre, det största antalet öfver 25 år, då måste man inse, att för en ung man, som befinner sig uti en ålder mellan 20—30 år, kanske i allmänhet närmare 30 år, en aflöning af 721 kronor icke kan vara tillräcklig. Antag, att en sådan ung man gifter sig vid ungefär 25 år, då kan han icke gerna, utan stora inskränkningar, åtminstone om han har familj, hyra under två rum och kök. Härför får han i Stockholm och äfven på en del andra orter betala 400 à 500 kronor i årlig hyra, således öfver häften af aflöningen. Jag hemställer till herrar ledamöter i statsutskottet, huruvida det är rimligt, att staten aflönar sina tjenstemän så lågt, att man ovilkorligen måste anse, att de ha svältlöner. Hvarifrån skola de taga det för deras lefnadsbehof nödvändiga, när hälften af lönen åtgår till hyra? Jag förstår icke, huru det är möjligt för dessa personer att existera, och jag trotsar statsutskottets ledamöter att kunna säga det.

Längre fram säger utskottet, att medelåldern för kontorsbiträde vid uppflyttning till högsta löneklassen i regel utgör omkring 35 år. Detta kan vara rigtigt i fråga om de kontorsbiträden, som vunnit anställning efter år 1897, men i fråga om dem, som vunnit anställning före nämnda år, är det icke rigtigt. Dessa senare hafva i regel först efter en tjenstgöringstid af 22—25 år och efter en uppnådd ålder af 40—50 år hunnit upp i högsta löneklassen.

Utskottets hufvudskäl för afslag å motionen är emellertid, så vidt jag kan finna, det, som säges i slutet af motiveringen, eller att »det måste vara i hög grad betänkligt att vidtaga jemkningar i lönevilkoren för särskilda klasser af personalen utan att tillförlitlig utredning förebragts särskildt om den inverkan, en sådan åtgärd skulle utöfva på dessa klassers ställning i förhållande till den öfriga tjenstepersonalen». Jag kan, herr vice talman, mycket väl förstå detta skäl, som, det är klart, innebär en maning till Riksdagen att i fråga om beviljande af nya löneförmåner vara betänksam. Men å andra sidan tror jag, att man icke endast bör taga hänsyn till denna omständighet, utan äfven till den, huruvida staten kan anse det vara rättvist och billigt att aflöna sina tjenare så, att de ej kunna existera. Jag tror, att, om man erkänner, att rättvisan fordrar en förbättring af dessa tjenstemäns aflöningsförhållanden, man icke på grund af statsutskottets hufvudskäl kan afslå en framställning sådan som den föreliggande; och jag är öfvertygad, att, om statsutskottets ledamöter verkligen vilja tänka efter, hvad som erfordras för att kunna nödtorftligen existera, de icke kunna bestrida, att det erfordras någon större aflöning än den, kontorsbiträdena åtnjuta. Här är äfven att märka, att kontorsbiträdena göra samma tjenst som kontorsskrifvarne. De få till och med undervisa de lägre tjenstemännen, när dessa först få anställning vid jernvägen. Hvarför skall man då ställa dem på en så betydligt lägre löneskala än kontorsskrifvarne? Jag kan icke inse det rättvisa häri; och då rättvisan obestridligen kräfver, att någon förbättring i dessa betjentes ställning göres, så bör man göra det, utan hänsyn till, att det möjligen kan medföra betänkliga konseqvenser. Är det så, att andra

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

tjenstemän åtnjuta en lön, som icke är med rättvisa och billighet öfverensstämmande, må man då höja den äfven för dem och icke taga det såsom motiv för afslag å en begärd löneförbättring, som man erkänner vara befogad.

På nu anförda skäl anhåller jag, herr vice talman, att få yrka bifall till den af mig i ämnet väckta motionen.

Häruti instämde herrar *Hedin* i Stockholm, *Berg* i Stockholm, *Byström, Branting, Eklund* i Stockholm, *Pettersson* i Södertelje, *Johansson* i Öija, *Ericsson* i Ahlberga, *Spangenberg, Björck, K. G. Karlsson* i Göteborg, *Thylander, Berg* i Göteborg, *Kempe, Kardell, Norman, Nordin* i Sättna och *Kvarnzelius.*

Herr Nordström i Stockholm: Vid ett föregående tillfälle, då fråga om dyrtidstillägg för, bland andra, betjente vid statens jernvägar var före här i kammaren, uttalade jag, att jag ansåge såväl de vid styrelsen som äfven de vid linien anstälda kontorsbiträdenas ställning mycket behjertansvärd, och denna åsigt vidhåller jag fortfarande. Men innan jag vidare yttrar mig i nu föreliggande fråga, skall jag först be att få rätta ett litet misstag, som den föregående talaren gjorde sig skyldig till. Han sade bland annat, att en del af kontorsbiträdena här i Stockholm fingo, mot erläggande af en viss hyra, bostad i jernvägens hus. Detta är icke fullt korrekt, fastän misstaget är lätt förklarligt. Det förhåller sig nemligen härmed på så sätt, att, såväl här i Stockholm som äfven på andra orter, jernvägens pensionskassa bygger stora hus, som jernvägsstyrelsen med Kongl. Maj:ts tillstånd hyr för upplåtande deri af bostäder åt sådana tjenstemän och betjente, som ha rätt till att äfven i förhyrda hus erhålla fri bostad och vedbrand. Nu ega visserligen kontorsbiträdena icke sådan rätt, men detta oaktadt få de ibland hyra bostad i dessa hus. Man kan derför icke säga, att det är i jernvägens hus, de hyra; sådant skulle icke vara öfverensstämmande med författningens ordalydelse, enär fri bostad endast kan lemnas dem i statens egna hus, men ej i förhyrda.

Jernvägsstyrelsen har mycket tänkt på, huru den skulle kunna förbättra ställningen för alla klasser af sina betjente, och många förbättringar äro också redan gjorda. Vid den sista allmänna regleringen föreslog man, under förutsättning att stationsmästarne skulle få bibehållas vid sin högsta aflöning, 1,500 kronor, en maximilön för kontorsbiträdena vid linien af 1,200 kronor; men Riksdagen nedsatte stationsmästarnes maximilön till 1,200 kronor, och i följd häraf fingo kontorsbiträdena en maximilön af endast 1,080 kronor. Om Riksdagen derför nu höjer maximilönen för kontorsbiträdena, så komma stationsmästarne att deraf känna sig förfördelade och dessutom måhända äfven andra kategorier af personalen. Är Riksdagen icke nöjd med det sätt, på hvilket löneskalan för närvarande är ordnad, är det, såsom en talare antydde, rigtigast, att Riksdagen skrifver till Kongl. Maj:t och bestämdt uttalar sig härom, så att jernvägsstyrelsen kan få anledning att inkomma med förslag till en

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

ny lönestat, omfattande alla kategorier, hvarigenom de misstag, som vid sista löneregleringen till äfventyrs egt rum, kunna blifva rättade.

När frågan om bland andres äfven kontorsbiträdens löner handlades hos jernvägsstyrelsen under slutet af sistlidet år, förelåg å nyo spörsmålet om ett dyrtidstillägg af 20 procent för alla. Jernvägsstyrelsen tillät sig då att säga i sin skrifvelse till Kongl Maj:t, att utgifterna för bostadshyra och vedbrand bevisligen enligt alla samstämmiga uppgifter hade den mest tryckande inverkan på alla de löntagare inom den stora jernvägsstaten, som saknade förmånen af fri bostad och vedbrand. Och det kan helt visst icke bestridas, att det måste för hvar och en kännas ytterst tungt att alltjemt fundera på, hvarifrån pengar skola tagas till betäckande af de hvar tredje månad återkommande stora hyresutgifterna. På grund häraf ville jernvägsstyrelsen söka åstadkomma lindring åtminstone i detta fall och anhöll derför hos Kongl. Maj:t. att, för den händelse Kongl. Maj:ts framställning om dyrtidstillägg icke bifölls, Kongl. Maj:t ville låta dem, som icke hade förmånen af fri bostad och vedbrand in natura, få 50 procent förhöjning i inqvarteringsersättningen. Beträffande denna sak har emellertid intet ännu förekommit, då frågan om dyrtidstillägg ännu icke är afgjord.

Derjemte har jernvägsstyrelsen funnit, att den tid, som förflyter, innan kontorsbiträdena komma upp i högsta lönegrad, är för lång. Derför har jernvägsstyrelsen i år tagit bort två år från denna tid och förlagt denna förkortning till de klasser, som äro litet äldre. Derigenom ha redan i år 25 à 26 personer kommit upp hastigare i högre lönegrad; nästa år skola flere komma upp o. s. v. efter hand.

Hvad begynnelselönen angår, är det ingenting, som hindrar, att den kan sättas högre än minimilönen.

Det är mycket vanligt, att kontorsvakter eller stationskarlar befordras till kontorsbiträden. De komma då ofta ingalunda in i den lägsta löneklassen, utan i en högre. Senast helt nyss var det några, som blefvo befordrade, och de började ingalunda i den lägsta löneklassen. Styrelsen har bjudit till att göra hvad den kunnat göra af egen förmåga. Det kan naturligtvis sägas, att vi kunde ha gjort mer — det kan alltid sägas.

Jag upprepar, att skall Riksdagen år från år hålla på och försöka ordna för enskilda grupper inom denna kolossalt stora betjeningspersonal, blir det aldrig slut derpå. Nej, det rätta sättet är, att, om Riksdagen vill en reglering af lönerna, Riksdagen säger ifrån derom, så att förslag till en allmän reglering må på nytt kunna uppgöras. På det sättet komme man ifrån dessa årligen återkommande motioner och den oro i sinnena, som inom hela kåren följer med dem.

Ehuru — det erkänner jag villigt — min medkänsla är på ifrågavarande personers sida, kan jag denna gång icke annat än instämma med utskottet.

Herr Waldenström: Herr vice talman, mina herrar! Jag för min del instämmer lifligt med den förste talaren i den framställning

som han gjorde af kontorsbiträdenas ställning såsom betjening vid våra jernvägar.

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

Under förra riksdagen, då det var fråga om dyrtidstillägg, yttrade den siste talaren: »Kontorsbiträdena äro män, som antagligen af den frestande utsigten att genast vid unga år få en för dem då afsevärd inkomst lockats in på banan. De hafva sedan stannat qvar i tjensten, blifvit äldre, gift sig och fått familj. Men de nå först efter 15 à 16 års tjenstgöring, då de äro i linietjenst, upp till 1,080 kronors lön, hvartill komma 20 procent tillökning i form af inqvarteringsersättning, och anställde i styrelsen i Stockholm hinna de till 1,200 kronor i lön *utan* motsvarande inqvarteringsbidrag. Då man på dem har ganska stora pretentioner i fråga om arten af tjenstgöring, de få vikariera för tjenstemän, sköta telegraf o. s. v., de användas såsom biljettförsäljare, få tjenstgöra som biträden vid uppbörd, mottaga betalning, uträkna godslistor o. s. v., är det icke mer än rättvist och af vigt, att man icke håller dem på alltför låg aflöningsståndpunkt och derigerom inleder dem i frestelse.»

Dessa ord af generaldirektören i fjol väckte helt naturligt hos kontorsbiträdena mycket lifliga och glada förhoppningar, och de blefvo derför mycket förvånade, när de läste det meddelande, som jernvägsstyrelsen i år gifvit till statsutskottet angående deras sak.

Efter hvad jag erfarit, lärer det icke sällan förekomma, att kontorsbiträdena användas såsom kontorsskrifvare, ja, att de ibland — i synnerhet på nätterna — få vikariera för stationsinspektorer för att expediera tåg, o. s. v. Då frågas: är det rimligt, att dessa personer få börja med 600 kronors lön och stanna vid 1,080 kronor, under det att t. ex. konduktörerna börja med 840 kronor och nå upp till 1,500? De skola, då de vikariera för tjenstemän vid stationerna, ibland föra kommando öfver konduktörerna, och då stå konduktörerna på löneskalan vida högre än de.

Att jernvägsstyrelsen har gjort hvad den kunnat, det tviflar jag inte på. Styrelsens händer äro ju inte alldeles fria; den kan icke göra penningar af det, som icke är penningar. Att jernvägsstyrelsen välvilligt lyssnar till nödropen från denna klass af betjente, tror jag också. Men å andra sidan tycker jag, att något mera energiskt skulle kunna göras för att sätta dem i stånd att hederligt lefva med sina familjer, då man ställer sådana pretentioner på dem, som jag här påpekat med anförande af generaldirektörens egna ord.

Det säges i statsutskottets betänkande, att tjenstgöringstiden för kontorsbiträdena vid styrelsen är bestämd till 6 timmar om dagen. Ja, det är blott i styrelsen; på linien uppgår den deremot till 8 à 12 timmar och dessutom vid vissa tillfällen till mycket, mycket mera.

Så heter det vidare i betänkandet, att kontorsbiträdena kunna göra sig extra inkomster. Ja, det är sant, ibland kunna de, men ibland kunna de icke. Somliga, säger utskottet, kunna göra sig 400 kronor. Ja, jag tror det var två, säger 2, som kunnat göra det. Men icke kan man, för det att 2 lyckas göra sig 400 kronors extra inkomst, anföra detta som bevis på att de 403 icke skulle behöfva

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

någon lönetillökning. För resten kunna kontorsskrifvarne också göra sig extra förtjenst, men det är icke anfördt såsom skäl för att afstyrka löneförhöjning åt dem.

Nu säger utskottet, att det är ganska bra för en ung man, som kommer in t. ex. vid föga mer än 20 års ålder på denna lefnadsbana och har endast folkskolebildning, att han strax får 600 kronor och kan efter 15 år nå upp till högsta lönen, 1,080 kronor; dock afgå derifrån 78 kronor 72 öre, som han måste betala till pensionskassan. Ja, det står visserligen, att de ha endast folkskolebildning, men många af dem ha vida mer än så. Hur skulle styrelsen eljest kunna ställa sådana pretentioner på dem som dem, de få underkasta sig? Somliga ha aflagt underofficersexamen, somliga ha gått igenom handelsskola, somliga ha gått någon termin eller något år vid folkskolelärareseminarium. För öfrigt ha de fått vinnlägga sig om att föröka sin bildning, så godt de kunnat, och med någon förmåga och och flit går det också för sig.

Jag talade med ett kontorsbiträde i går. Han hade börjat för 14 år sedan i jernvägens tjenst och hade nu varit ordinarie i 10 år, 8 år i annan befattning, 2 år såsom kontorsbiträde. I lön har han nu 660 kronor. Han har hustru och 3 barn. När han af sin lön betalt för hyra och ved samt erlagt afgift till pensionskassan, så har han för sig och sin familj mellan 29 och 30 kronor i månaden att lefva af. Han sade mig, att det är rent af omöjligt att ha någon sinnesro under sådana förhållanden. Ibland när det stöter till på vintern, att t. ex. platserna för tågmötena skola ändras, och det är en massa telegram, som han skall sköta om, så — under trycket af dessa svårigheter och af alla glåpord han får af fordringsegare — vet han mången gång icke sjelf, om han telegraferat rätt, utan måste knacka upp vederbörande station igen för att höra efter, om han telegraferat rätt eller orätt. Det är icke rimligt att ställa statens tjenare på en sådan punkt. Inom de enskilda yrkena skulle sådant der hjelpas genom en strejk. Man må vara glad och tacksam, att icke detsamma sker vid jernvägen.

Det är emellertid icke tänkbart, att motionen kan gå igenom fullständigt, så mycket inser jag nog. Jag vill dock hemställa till herrarne, om det icke skulle vara möjligt att så till vida gå motionärens önskan till mötes, att kontorsbiträdena finge börja med samma lön som konduktörerna eller 840 kronor. Då kunde det blifva en senare fråga, huruvida de skulle kunna framdeles komma upp till samma högsta lön som konduktörerna.

Det är sant, hvad generaldirektören sade, att det är svårt att för *en* klass börja att ordna på det här viset under medvetandet af att det drager andra med sig. Jag instämmer likväl med den förste talaren och motionären däri, att finner man att en klass oskäligt lider, så låt oss afhjelpa det; befinnes det sedan att en annan klass lider lika oskäligt, så låt oss hjelpa det då och beklaga, att det icke skett förr.

Derför, herr vice talman, skall jag försöka — och det just på uppmaning af kontorsbiträden — att gå en medelväg och yrka, att

motionärens förslag så till vida bifalles, att begynnelselönen för kontorsbiträden sättes till 840 kronor.

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

Herrar *Sundberg*, *Liljeholm* och *Broström* instämde häruti.

Herr Hammarström: Herr talman, mina herrar! Jag hade kunnat inskränka mig till att instämma i någon af de föregående talarnes anföranden, men det är en sak, som icke blifvit nämnd, men som jag tror är förtjent af att särskildt påpekas. Man har här talat om en beklädnadsersättning, som skulle motsvara ett belopp af 150 kronor. Jag har mig bekant, att på många håll värderas också denna förmån till 150 kronor, och för detta belopp få tjensteinnehafvarne betala skatt, ehuru det från samma håll fullständigt ådagalägges, att den på långt när icke uppgår till detta belopp. Det kan nu tyckas, att detta ej är mycket att tala om, när det gäller skatten till kronan, men jag vill erinra, att i vissa kommuner kommunalskatten utgår efter en mycket hög procent i förhållande till kronoskatten, och i sådana kan den ifrågavarande utgiften för dessa lågt aflönade statstjenare blifva ganska tryckande.

Jag har antecknat ytterligare åtskilligt, som jag tänkt påpeka, men då jag icke vill uppehålla kammaren med hvad som redan förut blifvit sagdt, ber jag endast att få instämma i hvad herr Waldenström yrkat, emedan jag tror, att detta yrkande har största utsigten att vinna framgång.

Herr Pehrson i Törneryd: Herr vice talman! Det var ju ej annat än hvad man kunde vänta, att det af motionärerna skulle uttalas mycket missnöje med den hållning, statsutskottet intagit till denna fråga. Jag tror dock, att det finnes vissa omständigheter, som, om man närmare tager dem i betraktande, föranleda dertill, att man skall vara villig att erkänna, att det skarpa klander, som här uttalats mot utskottet, icke är i allo berättigadt.

Jag vill då först fästa uppmärksamheten derpå, att man ej gerna kan på det sätt motionärerna föreslagit höja arfvodena för kontorsbiträdena, emedan man derigenom skulle åstadkomma en väsentlig rubbning i aflöningsstaten i öfrigt, och denna omständighet innebär efter mitt förmenande en så stor oegentlighet, att jag icke tror, att Riksdagen vill eller skäligen kan bifalla motionärernas hemställan.

Jag vill erinra derom, att de, som i högsta arfvodesklassen äro likstälda med de manliga kontorsbiträdena, nemligen eldare, banmästare och vagnförmän, visserligen hafva något högre begynnelsearfvoden än kontorsbiträdena, men att detta kommer sig deraf, att i alla de nu nämnda kategorierna anställning vinnes företrädesvis af äldre män, medan kontorsbiträdena deremot, såsom vi sett, antagas vid ganska unga år. Kommer någon först vid äldre år in som kontorsbiträde, får han hoppa öfver den lägsta och stundtals äfven den näst lägsta aflöningsklassen, och för en sådan person tillämpas således icke det låga begynnelsearfvodet på 600 kronor.

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

Beträffande de beräkningar, som af den förste talaren på stockholmsbänken gjorts angående beklädnadsersättningen, vill jag säga, att det ju kan vara möjligt, att den siffra af 150 kronor, till hvilken utskottet kommit, är något för hög, men om så skulle vara fallet, är detta icke ensamt utskottets fel, ty jag vill erinra mig, att utskottet fått denna siffra från sådant håll, att man kunde hafva fullt berättigade anspråk på, att det skulle vara rådligt att anföra den i utskottets motivering. Samme talare sade, att beklädnadsersättningen enligt hans uppskattning hade ett värde af endast 96 kronor. Ett kontorsbiträde i högsta arfvodesklassen har alltså i lön 1,080 kronor, beklädnad till värde af 96 kronor, samt dessutom, då han är anställd ute på linien, hyresersättning till belopp af 216 kronor eller sammanlagdt 1,392 kronor. Det förhåller sig följaktligen så, att ett kontorsbiträde, som blifvit antaget vid 18 à 20 års ålder, har, då han uppnått något öfver 30 år, en aflöning af i rundt tal 1,400 kronor. Jag vet icke om man kan säga, att detta är någon svältlön, särskildt om man tager i betraktande den omständigheten, att kompetensvilkoren icke äro högre än vanlig folkskolebildning. Herr Waldenström anmärkte, att kontorsbiträdena i allmänhet hafva mycket högre kunskaper, och detta kan vara rigtigt, men han tillade också, att, om icke så vore förhållandet, jernvägsstyrelsen skulle stå sig ganska slätt vid många tillfällen. Detta påstående tror jag dock att man får modifiera, ty vare sig ett kontorsbiträde har endast vanlig folkskolebildning eller t. ex. aflagt studentexamen, tjenstgör han dock såsom kontorsbiträde och utför de göromål, som åligga ett sådant, och icke några andra. Man har vidare talat om den ansträngande tjenstgöring, som dessa kontorsbiträden skulle hafva. Ja, det är ju sant, att ute på linien tjenstgöringstiden kan utgöra många timmar på dygnet, men tjenstgöringen är ingalunda af sådan art, att den må vara så ansträngande som här har framhållits, utan den är i de flesta fall af ganska lätt beskaffenhet, hvilket jemväl torde böra tagas med i beräkning.

Vidare synes det mig vara origtigt att fälla något slutomdöme i denna fråga utan att tänka på hvilka förhoppningar dessa kontorsbiträden kunde hafva, då de blefvo antagna. De hafva dock icke gått in såsom kontorsbiträden under förutsättning att de skulle kunna såsom sådana erhålla högre arfvoden än de nuvarande. Häremot invänder man, att tidsförhållandena hafva ändrats, och att man derför också får ändra aflöningsbeloppen. Må detta kunna sägas, men vi hörde ju nyss af generaldirektören vid jernvägsstyrelsen, att enligt hans uppfattning, så, ehuru det vore önskvärdt, att en förhöjning i aflöningen för kontorsbiträden kunde ega rum, borde en sådan endast ske under vissa förutsättningar. Också tror jag, att, om Riksdagen vill höja arfvodena för kontorsbiträdena, det icke kan ske på annat sätt, än att hela aflöningsstaten för betjenteklassen vid statens jernvägar undergår en omreglering. Det är nemligen säkert, att om man på rak arm fattar ett sådant beslut, som motionärerna föreslagit, åstadkommes derigenom en sådan rubbning i den nämnda aflöningsstaten, att det ej är möjligt annat än att jernvägsstyrelsen

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

måste kanske redan till nästa år inkomma med förslag om höjning af åtskilliga andra aflöningsbelopp inom samma stat.

Det har sagts, att kontorsbiträdena icke skulle åtnjuta någon annan förmån än sin lön och beklädnad samt hyresbidrag. Jag ber då att få erinra, att kontorsbiträdena i likhet med betjentepersonalen i öfrigt vid statens jernvägar jemväl åtnjuta andra fördelar. Under semester hafva de fullt arfvode under 15 dagar och vid sjukdomsfall under 45 dagar samt vid olycksfall i tjensten under sex månader. Vidare hafva de fri läkarevård och medicin för sig, hustru och barn. Vid tjenstledighet, då annan uppehåller deras tjenst, behöfva de icke afstå mera än en femtedel af sitt arfvode, då de, som hafva högre arfvode än 1,500 kronor, få vidkännas afdrag med en fjerdedel. Slutligen beräknas pensionen icke endast efter arfvodet, utan äfven hyresbidraget tages med i beräkning.

I detta afseende vill jag erinra mig, att, då frågan om deras pension var före, denna bestämdes på det sätt, att pensionen skulle utgöra 80 procent af medeltalet för de fem sista årens kontanta aflöning jemte hyresbidraget. Det är ju ganska vackert att vara tillförsäkrad en sådan pension, då man icke innehaft någon vigtigare befattning än den dessa kontorsbiträden ha. Möjlighet till avancement är heller icke utesluten för dem. Det går nu icke så fort som de sjelfva skulle önska, men detta kan väl ingen hjelpa. De kunna dock avancera till stationsmästare och äfven till andra befattningar, och jag tror till och med, att det stundom inträffat, att de befordrats till stationsinspektorer, och detta ingalunda vid endast mindre stationer, utan till och med vid stationer af andra klassen. Saken beror naturligtvis mest på huru de sköta sig, men äro de ordentliga och sköta sig väl, kunna de nog alla räkna på befordran.

Det har nu lagts jernvägsstyrelsen till last, att den icke kommit in till Kongl. Maj:t med något förslag om höjning af kontorsbiträdenas aflöning. Jag vet icke rätt, hvad jag skall säga om den saken, men ett vill jag säga, att om jernvägsstyrelsen icke kan läggas någonting annat till last, så dock det, att, när nu kontorsbiträdena äro ett så missnöjdt slägte, som icke är belåtet med att deras aflöning utgår i förhållande till tjenstens vigt och göromålens art, jernvägsstyrelsen i allt fall ökat deras antal i stället för att draga in på detsamma. Detta sistnämnda vore en åtgärd, som jag skulle vilja rekommendera till jernvägsstyrelsens och generaldirektörens närmare begrundande.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Höjer: Herr vice talman! Jag får upprigtigt bekänna, att när jag gått igenom statsutskottets utlåtande i föreliggande punkt och jemfört utskottets uppgifter med åtskilliga andra, som jag erhållit, så syntes mig som om statsutskottet handlat bättre, om det, i stället för att komplettera och korrigera motionärernas uppgifter, hade kompletterat och korrigerat jernvägsstyrelsens till statsutskottet lemnade meddelanden och sina egna fria fantasier. För öfrigt synes det mig, som om statsutskottet genom att vända sig till jernvägs-

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

styrelsen äfven kunde hafva erhållit ett utredande svar på det spörsmålet, huruvida det icke skulle hafva låtit sig göra att utan allt för stora rubbningar i aflöningsstaten åvägabringa den i mitt tycke jemförelsevis lilla jemkning, hvarom nu är fråga. Hvad beträffar statsutskottets uppgifter, har redan en föregående talare visat, att de i åtskilliga stycken tarfva en betydlig rättelse. Statsutskottet har såsom en gycklande vacker framtidsbild »för en och annan», som utskottet säger, af kontorsbiträdena målat utsigten att genom öfvertidsarbete förtjena 400 kronor årligen.

Vi hörde just nyss af en kompetent man den upplysningen lemnas, att den der lyckan tills dato nått två, säger två, af de 429 kontorsbiträdena. Statsutskottet har talat om den gynsamma befordran, som nu vinkar kontorsbiträdena efter jernvägsstyrelsens cirkulär af den 28 januari detta år — utfärdadt två dagar efter det herr John Olsson ingifvit sin motion. Med anledning af detta jernvägsstyrelsens cirkulär skulle det enligt utskottets förmenande bli bättre tur för kontorsbiträdespersonalen, men jag ber att få fästa statsutskottets uppmärksamhet derpå, att detta icke synnerligen mycket kan gagna åtminstone den nuvarande personalen. Faktum lär nu vara, att vid 1900 års slut 15 procent af kontorsbiträdena redan hunnit 36 års ålder, men att endast 1,5 procent hunnit högsta lönegraden. Medelåldern i fråga om lägsta löneklassen är icke, såsom statsutskottet gifvit vid handen, 20 år, utan den står mycket närmare 30 år än 20.

Det som är mest vilseledande i utskottets betänkande är tablån öfver den högsta inkomst, till hvilken kontorsbiträdena kunna komma. Det är redan antydt, att en felaktighet derutinnan förefinnes. Ifrån arfvodet skall bortgå, såsom herr Waldenström nämnde, 78 kronor, som skola betalas till enke- och pupillkassan. Hvad värdet af beklädnadsförmånen beträffar, som af statsutskottet uppskattats till 150 kronor, har denna uppskattning fått en ganska egendomlig kommentar. Hvad som är alldeles visst är, att jernvägsstyrelsen i sina uppgifter till taxeringsnämnderna uppskattat beklädnadsförmånen till 96 kronor; och vidare är det visst, enligt de uppgifter jag fått, att styrelsen för Sveriges statsbanors kontorsbiträdesförbund å kårens vägnar gjort flera framställningar till jernvägsstyrelsen, att beklädnaden in natura måtte få utbytas mot en ersättning af 10 kronor i månaden eller 120 kronor per år. Men på dessa framställningar har jernvägsstyrelsen svarat ett bleklagdt nej.

Jernvägsstyrelsen menar äfven det, att en ung man om 20 år — i regeln är han åtminstone 22 år enligt utskottets egen uträkning — som har folkskolebildning, kan vara synnerligen glad och belåten att få dessa 600 kronor i årlig aflöning. Detta är ungefär hälften eller tredjedelen af hvad en dugtig arbetare i vår tid kan förtjena per år åtminstone i våra större städer.

Hvad beträffar folkskolebildningen, så har det nyss af herr Waldenström blifvit angifvet, huru det är med den saken. Det lär vara på det sättet, att det ej är undantag, utan regel, att kontorsbiträdenas bildning står på högre nivå än som af utskottet påståtts. Jag har i detta hänseende just i dag fått en uppgift, som är ganska

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

betecknande. I femte sektionen — i det distrikt, der stationen Vretstorp ligger — finnas anställda 44 kontorsbiträden. Af dessa 44 hafva 28, säger 28, gått igenom elementarläroverk t. o. m. fjerde eller femte klass; och af de öfriga hafva tio förvärfvat s. k. kompletteringsbetyg i historia, geografi, modersmålet och främmande språk. Dessa kompletteringsbetyg utvisa, att den examinerade innehar mogenhetsexamens kurs uti ifrågavarande ämnen. När man får sådana upplysningar, så befinnes det, synes det mig, att statsutskottets tal om folkskolebildning såsom det normala för kontorsbiträdenas bildningsnivå — jemte andra uppgifter — tarfvar en högst betydlig modifiering.

För öfrigt är det klart, att det endast är på grund af den relativt högre bildningsnivån, hvilken större delen af kontorsbiträdena innehafva, som det kan komma i fråga, att de ej såsom undantag utan såsom regel bestrida den tjenst, som eljest förrättas af herrar stationsskrifvare. Detta gäller ej blott de små stationerna, utan äfven de stora — Stockholm inberäknadt — och det är inom hela området för stationsskrifvarnes verksamhet som kontorsbiträdena fungera på samma sätt som stationsskrifvarne sjelfva. Jag kan anföra en ganska löjlig eller rättare sagdt sorglig illustration till det nuvarande systemet. Det var i fjol somras ett kontorsbiträde, som förordnades såsom chef för godsexpeditionen i Sköfde, hvilken station dock är en af våra större stationer; under sig hade han såsom närmaste man en stationsskrifvare samt derjemte en stationskarlsförman och tio stationskarlar. Således var det en personal af tretton personer, och af dem var det den s. k. chefen, som hade den minsta inkomsten eller 660 kronor. Jag frågar, om det är rimligt att på detta sätt betala det arbete, som förrättas. För mig ställer sig saken på följande sätt. Denna fråga om förbättrade aflöningsförmåner till kontorsbiträdena är för mig icke någon blott sympatifråga, ehuru jag tycker att det är synd om dem, utan för mig är denna fråga en principfråga och en mycket vigtig sådan. Är det staten värdigt, frågar jag, att man konseqvent och regelbundet sätter personer att förrätta ett högre qvalificeradt arbete, förenadt med ansvar, ett sådant arbete, som tillkommer tjenstemän, och så underlåter att gifva dessa personer en aflöning, som på något vis motsvarar det arbete de utföra. Herrarne få förlåta mig uttrycket, men det är enligt mitt förmenande ett »klåsystem», som staten i detta fall tillämpar genom att begagna en billig arbetskraft för ett mer qvalificeradt arbete och underlåta att gifva ett skäligt högre arfvode för en bättre arbetsprodukt.

På grund af detta rent principiella skäl anser jag för min del, att det nuvarande aflöningssättet är alldeles ohållbart. Hvad som för tillfället är mest *praktiskt* att göra, vill jag ej yttra mig om, men jag ber att tills vidare få instämma i det yrkande, som gjorts af herr John Olsson.

Herr Hedin i Stockholm: Jag har redan instämt i herr J. Olssons förslag. Om det under debatten af herr Waldenström fram-

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

stälda amendement hade bättre utsigter, skulle jag kunna gå in på detta förslag. Men jag kunde ej finna, att det skall bereda någon hjelp åt dem, om hvilka det nu egentligen är fråga, d. v. s. åt dem, som för närvarande äro anstälda i den ifrågavarande betjentegraden vid statens jernvägar; sådant detta amendement är formuleradt, synes det ej medföra någon nytta för andra än dem, som hädanefter anställas. Här är det ju fråga om att hjelpa dem, som nu äro anstälda i dåligt aflönade befattningar inom denna grad. Vi få ej anse saken hjelpt genom detta amendement, äfven om det ju vore bra, att det blir fastslaget, att de nytillträdande — de som hädanefter antagas inom denna betjentegrad — få en förbättring i aflöningsvilkoren sådan som den, hvilken af herr Waldenström föreslagits. Men jag kan ej se, att med den formulering han gaf åt sitt amendement någon förbättring kan komma att inträda för de nuvarande betjente, som ha den dåliga aflöning, öfver hvilken det så mycket klagats.

Nu heter det visserligen i statsutskottets framställning, att ett antagande af förslaget om förbättring af aflöningen åt kontorsbiträdena skulle störa harmonien inom det nu rådande aflöningssystemet. Detta skulle komma att medföra, att Riksdagen blefve tvungen att förändra, d. v. s. höja aflöningsförmånerna äfven för andra betjenteklasser. Ja, det är ju ganska möjligt, att det kan komma att ske så. Men har då verkligen kammaren erfarenhet af, att det alltid tager sig så synnerligen lyckligt ut, när man försöker att på ett mycket vidsträckt område reglera allt på en gång? Har icke kammaren tvärtom erfarenhet deraf, att när den försöker — när Kongl. Maj:t försöker till och med — att åstadkomma ett sådant der storartadt arbete, detta icke slår bättre ut, än att det stundom vid första tillämpningen befinnes vara bristfälligt? Är det då ej ett säkrare tillvägagående, att, när missförhållanden tydligen ådagaläggas råda inom en del af ett stort löneregleringsområde, man söker afhjelpa dessa så godt man kan, och att man, om derigenom uppenbaras andra missförhållanden, skrider till afhjelpande af dem efteråt. Jag tror ej på ofelbarheten af dessa storartade utredningar, som sträcka sig öfver ett vidsträckt område, d. v. s. beröra en mycket stor personal, ty det kan väl hända, att desamma möjligen blifva felaktiga, äfven om de från början grundlagts af styrelsen för denna korporation, således just af den myndighet, som närmast skall vara vittnesgill i ett sådant fall, och sedermera granskats af Kongl. Maj:t. Jag vet icke, om något större antal af kammarens ledamöter glömt bort hvad som tilldrog sig för några år sedan, men i alla händelser torde åtskilliga ledamöter af statsutskottet ha detsamma i minne. Det gälde då en mycket mindre invecklad fråga än den, som nu föreligger; frågan hade ett betydligt mindre omfång. Jag syftar härmed på det förslag till reglering af postverkets aflöningsförhållanden, som afgafs af generalpoststyrelsen och sedermera pröfvades af Kongl. Maj:t — jag minnes ej, om det var med eller utan ändring i poststyrelsens förslag, som det kom till Riksdagen. Men säkert och visst är, att maken till detta machverk

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

knappast någon af kammarens nuvarande ledamöter sett eller ens hört talas om. Denna fråga är säkerligen icke lättare att utreda än hvad det då befans vara för generalpoststyrelsen att göra upp ett aflöningsförslag, som gälde hela postverkets stater.

Således, och då jag ej kan tänka mig, att genom en förbättring för kontorsbiträdena någon annan klass af jernvägsstyrelsens betjente skulle finna sig förorättad, och derigenom ett nytt missnöje komme att uppstå, så förstår jag ej, hvarför man ej skulle välja den ganska förnuftiga utvägen, som eljest iakttages, och med mycken framgång, nemligen att man rättar det, hvarom man finner det vara väl utredt, huru en ändring bör ske för att afhjelpa missförhållandena. Sedermera får man afhjelpa andra missförhållanden så godt man kan.

Med ett ord: jag kan ej tro annat, än att det för närvarande är det rigtigaste för dem, som vilja visa en verksam sympati för denna betjenteklass, att rösta för herr J. Olssons förslag, emedan amendementet icke kan hjelpa de nuvarande kontorsbiträdena, om det också kan vara till förmån för dem, som hädanefter komma att inträda i denna grad af betjenteklassen vid statens jernvägar.

Herr Nordström i Stockholm: Jag skall be att få säga några ord med anledning deraf att herr Höjer yttrade, att det var en händelse, som såg ut som en tanke, att jernvägsstyrelsens cirkulär utfärdats efter herr John Olssons motion.

Framställningen om den åtgärd, som i cirkuläret afses, och hvilken skulle medföra en hastigare uppflyttning i högre klass, skedde i slutet af november förlidet år vid behandlingen af staten och gick med statförslaget till Kongl. Maj:t, och förrän Kongl. Maj:t genom nådigt bref godkänt detsamma, kunde jernvägsstyrelsens ifrågavarande cirkulär icke komma ut. Således långt innan herr John Olsson väckte sin motion hade initiativet till denna förändring i kontorsbiträdenas aflöningsförhållanden tagits.

Hvad så beträffar den omständigheten, att beklädnadsersättningen beräknats till 150 kronor, har detta berott derpå, att helt nyligen en förhöjning i allmänhet af beklädnadsersättningen egt rum. För vissa kategorier, jemförliga med kontorsbiträdena, utgör denna ersättning 12 kronor i månaden, således 144 kronor för år, och då nu kontorsbiträdena ha några uniformspersedlar fler är dessa kategorier, har ifrågavarande ersättning ansetts böra uppskattas till 150 kronor.

Hvad vidare beträffar kompetensvilkoren för anställning som kontorsbiträde, så har på tal derom framhållits, att många af dessa kontorsbiträden tagit vissa examina eller genomgått vissa kurser. Ja, det är nog fullkomligt korrekt och rigtigt, men det är att märka, att i instruktionen finnas icke föreskrifna några dylika kompetensvilkor. För att kunna bli kontorsskrifvare är deremot studentexamen föreskrifven som vilkor. Denna bestämmelse tillkom 1897 för att träda i kraft 1898. Förut hade många unga män, som genomgått några klasser i högre allmänt läroverk och sålunda erhållit en ut-

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

bildning motsvarande den som i herr Carlsons motion vid en föregående Riksdag uppställdes som vilkor för afläggande af en tidigare afslutningsexamen, sökt anställning såsom kontorsbiträden, i hopp om att kunna vinna befordran till tjenstemän, och detta inträffade icke heller så sällan. Genom införande af studentexamen, såsom obligatorisk för vinnande af anställning som e. o. tjensteman, blef för många af dem afklippt den möjlighet till befordran de förut haft. Dock fans det en möjlighet för dem att ändock komma fram, nemligen i fall de kunde skaffa sig intyg om kunskap motsvarande vitsordet godkänd i tre ämnen i studentexamen; och det var många kontorsbiträden, som begagnade sig deraf. Men det upptäcktes snart, att med dessa betyg det understundom var så der comme çi comme ça. Det har under den tid jag haft äran att vara med i jernvägsstyrelsen befordrats åtskilliga kontorsbiträden — jag tror 24 eller 25 — till tjenstemän, ett par till ganska framskjutna platser. Det finnes således hos jernvägsstyrelsen ingen animositet mot att befordra de kontorsbiträden, som dertill visat sig kompetenta. Men det hade kanske varit skäl i att föreskrifva någon mera grundläggande undervisning än folkskolans för att kunna tillmäta studentbetyget godkänd i tre ämnen någon betydelse. Och man kan möjligen säga, att det varit ett fel af jernvägsstyrelsen att i cirkuläret rörande denna rätt att komplettera icke såsom vilkor derför fordra, att vederbörande genomgått tre eller fyra klasser i elementarläroverk.

Det är blott dessa upplysningar jag velat meddela; kan något göras för att förbättra dessa statstjenares ställning, har jag personligen naturligtvis ingenting deremot.

Herr Sjö: Herr vice talman! Jag medger gerna, att det allra bästa denna kammare kunde göra vore måhända att bifalla icke allenast herrar John Olssons och J. Perssons framställningar i detta afseende, utan äfven andra, som kanske äro lika goda och berättigade som dessa.

Men saken är väl, att man här i Riksdagen måste pröfva hvarje förekommande fråga, så godt man kan och så rättvist som sig bör. Och när man detta gör, är dermed icke sagdt, att resultatet deraf skall blifva, att man kan bifalla alla de motioner och framställningar, som göras.

Herrarne veta lika väl som jag, att det icke är mer än fyra år sedan en lönereglering företogs i detta fall efter en ganska grundlig utredning, en utredning, som verkställdes af en af Kongl. Maj:t tillsatt komité, hvilken utarbetade ett ganska grundligt och vidtomfattande förslag, som sedermera pröfvades såväl af jernvägsstyrelsen och Kongl. Maj:ts regering som ock här i Riksdagen.

Men det dröjde icke länge, förrän man kom med framställningar om, att rättelser borde vidtagas i förevarande afseende, och sådana rättelser blefvo också vidtagna. Nu fortsättes det på samma sätt, men jag undrar just, huru det skall sluta, om man på det viset skall verkställa än den ena än den andra ändringen. Det skall, såsom den föregående talaren från statsutskottet sade, ovilkorligen

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

uppstå rubbningar af den art, att det icke kan vara välgörande och helsosamt för en lönestat sådan som den föreliggande.

Jag begärde ordet hufvudsakligen med anledning af hvad herr Höjer yttrade. Han omnämnde sålunda bland annat, att det i Sköfde förekommit, att en 660 kronors karl ledt en hel kår, bestående af 13 personer, hvilka samtlige åtnjöto större löneförmåner än han för sitt arbete. Han läste upp detta från ett papper, men han nämnde icke alls, hvarifrån han fått dessa uppgifter, för hvilkas sanningsenlighet han sålunda ensam är ansvarig. Måhända äro de sanna, men det kan också hända, att de äro något vilseledande, i synnerhet när här gäller en fråga, beträffande hvilken hos vederbörande full besinning kanske icke alltid råder.

Jag tror, att man för tillfället icke har något annat att göra än att bifalla utskottets hemställan, och måhända kommer detta att visa sig vara lyckligast icke allenast för Riksdagen, utan äfven för dessa personer, som det nu är fråga om att gifva en bättre aflöning. Man måste nemligen se till, att det sker rättvisa åt alla håll, om man vill göra om den lönereglering, som för fyra år sedan genomfördes.

Det är på dessa grunder som jag, herr vice talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olofsson i Åvik: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att göra något längre inlägg uti den föreliggande frågan, utan endast derför, att ännu ingen röst ifrån landsbygden höjt sig till förmån för dessa kontorsbiträden, som det nu är fråga om. Jag har mig dock alltför väl bekant, att förhållandena för dem icke äro bättre ute på landsbygden än i städerna, utan delvis åtminstone snarare tvärtom. Jag har också inom den valkrets, som kreerat mig, fått i uppdrag ifrån dessa kontorsbiträden, som klagat öfver den stora nöd, hvari de för närvarande befinna sig, att lägga ett godt ord för de motioner, som blifvit väckta vid denna riksdag. Utaf hvad som framgått af den förda diskussionen har man blifvit mer eller mindre öfvertygad om att orättvisa vederfares dessa tjenstemän eller betjente, såsom de möjligen kallas, hvilket jag icke fäster så stort afseende vid, då de i allmänhet få utföra samma tjensteåligganden som tjenstemän; ty jag har mig bekant, att på flere stationer, och ganska stora stationer, finnas inga kontorsskrifvare anställda, utan kontorsbiträdena få utföra de göromål, som eljest skulle ålegat de förre, — vid åtskilliga tillfällen få de t. ex. vikariera för stationsinspektoren. Det förefaller mig då alldeles orimligt, att dessa funktionärer, som äro underkastade en sådan tjenstgöring och ett sådant ansvar, skola aflönas af staten på sätt som nu sker.

Jag har ingenting vidare att tillägga, utan ber endast att få yrka bifall till herr John Olssons motion.

Herr Waldenström: Herr talman! I fall jag fattade herr Hedin rätt, så menade han, att om det yrkande, jag framstälde,

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

ginge igenom, skulle gagnet deraf endast tillfalla sådana, som hädanefter blefve kontorsbiträden, men icke sådana, som för närvarande äro det. Jag kan icke förstå annat, än att detta dock måtte vara någon missuppfattning å hans sida af mitt yrkande.

Herr John Olsson föreslår i sin motion, att lägsta lönen skulle vara 840 kronor och högsta 1,500 kronor. Om denna motion ginge igenom, komme naturligtvis detta alla dem till godo, som redan nu äro kontorsbiträden. Således de, som hade en lön under 840 kronor, finge genast 840 kronor, och de, som hade tillräckligt med tjenstår för att komma öfver 1,080 kronor, skulle också nå öfver detta belopp. Om jag nu i stället antager, att maximilönen blefve oförändrad, men att minimilönen höjdes till 840 kronor, blefve naturligtvis följden af en sådan förändring den, att de, som i aflöningsafseende vore under 840 kronor, strax finge detta belopp och så vidare hela skalan uppefter ända till 1,080 kronor. Detta är icke något som jag hittat på sjelf, utan förtroendemännen från kontorsbiträdenas förening här i landet, som voro uppe hos mig, förklarade, att, om de åtminstone kunde få så pass förbättring, att minsta lönen blefve 840 kronor, så skulle detta, äfven om högsta lönen tills vidare stannade vid 1,080 kronor, vara till stor hjelp för dem, som vore mellan 600 och 840 kronor, och delvis äfven för dem, som nått öfver 840 kronor. Det var på grund af detta som jag framstälde mitt yrkande, och jag tror, att om något yrkande skulle ha utsigt att gå igenom, så vore det just detta, hvarför jag skall be att få vidhålla det.

Herr Pehrson i Törneryd sade, att de gått in, alla dessa kontorsbiträden, på denna bana, medvetna om att deras löneutsigter icke voro bättre. Ja det är sant, men på samma sätt kommer man in på hvarje lefnadsbana här i verlden. Men alltid har man utsigter att, om de ekonomiska förhållandena bli för svåra, lönerna också skola bli reglerade. Och att man icke saknar grund för sådana förhoppningar, det visar den föregående tidens historia i detta afseende.

Om dessa kontorsbiträden, som af utsigten att snart få en liten inkomst blifvit »lockade in på denna bana», såsom herr generaldirektören och chefen för statsbanorna vid förra riksdagen yttrade, nu begära en liten förbättring, icke skall man precis tillbakavisa denna deras begäran genom att säga: »När I gingen in på denna bana, vissten I hvad I haden att vänta.» Icke kan man heller kalla denna klass af statstjenare för en missnöjd klass, derför att dess medlemmar ge uttryck åt de ekonomiska bekymmer, som tynga dem och deras familjer och som under vissa förhållanden kunna göra det nästan omöjligt för dem att ordentligt sköta sina tjenster, — kanske irritera dem till den grad, att de t. ex. mången gång telegrafera origtigt och derigenom kunna vålla jernvägsolyckor och dylikt.

Mitt yrkande skulle då vara, att kammaren så till vida bifaller motionen, att den med bibehållande af den nuvarande maximilönen bestämmer lägsta lönen till 840 kronor.

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

Herr John Olsson i Stockholm: Herr talman! Herr Waldenströms förslag har utan tvifvel framkommit i god afsigt, nemligen derför att hans förslag möjligen skulle ega något större utsigt än motionen att vinna kammarens och Riksdagens bifall. Men förslaget har, så vidt jag kan förstå, det felet, att, om det ginge igenom, det visserligen skulle hjelpa de *yngre* bland kontorsbiträdena — om man nemligen får antaga, att förslaget erhåller retroaktiv verkan med afseende på de nuvarande lönerna — men deremot icke i ringaste mån de äldre af kåren. Nu äro, såsom herrarne kunna förstå, de yngre naturligtvis de, som lättast kunna nöja sig med de oskäligt låga löner, som för närvarande utgå, under det att förhållandena för de äldre, som kanske redan bildat familj, gifvetvis äro mest ömmande. Herr Waldenströms förslag synes mig lida af det felet, att det förbiser just dessa äldre kontorsskrifvare, hvilka dock, som sagdt, befinna sig i de mest ömmande omständigheter.

Under sådana förhållanden och då jag tror och tycker mig märka af stämningen inom kammaren, att det finnes mycken sympati för motionen, tillåter jag mig fortfarande att yrka bifall till densamma.

Jag har äfven begärt ordet för att fästa mig vid ett par yttranden af den förste ärade ledamoten af statsutskottet.

Han gjorde en beräkning, huru det vore ställdt för kontorsbiträdena, och lade dervid till grund för denna beräkning det *högsta* lönebelopp, hvaraf de kunde komma i åtnjutande. Men jag hemställer till den ärade talaren, om det verkligen kan vara rigtigt att vid en dylik beräkning utgå från den högsta lönen, då, som bekant, den högsta lönen endast utgår till fem kontorsbiträden. Man kan naturligtvis icke använda en sådan beräkning, baserad på hvad de högst aflönade åtnjuta, såsom norm för hela kåren. Det måste naturligen leda till i väsentlig mån felaktiga slutsatser att göra en dylik beräkning och icke samtidigt omnämna, att det är ett så litet antal som endast fem, hvilka höra till denna kategori.

Samme ärade talare framhöll, att jernvägsstyrelsen handlat origtigt, som utvidgat kontorsbiträdeskåren i stället för att, som han önskade, inskränka eller till äfventyrs alldeles afskaffa den. Ja, konseqvensen af denna den ärade talarens uppfattning skulle bli, att jernvägsstyrelsen måste tillsätta flere kontorsskrifvare eller rent af befordra kontorsbiträdena till kontorsskrifvare. Och det har jag för min del icke något emot, om den ärade talaren vill vara med derom. Då komme de otvifvelaktigt i en någorlunda fördelaktig ekonomisk ställning. Men det var väl knappast den ärade talarens mening.

Det är klart, att de sysslor, som åligga kontorsbiträdena, icke kunna skötas utan att det finnes tillräcklig personal dertill. Och dervidlag kan man gå till väga på så sätt, att man antingen ökar kontorsbiträdenas antal i mån af göromålens tillväxt eller ock tillsätter ett erforderligt antal kontorsskrifvare. Ty det är ett faktum, att kontorsbiträden sköta kontorsskrifvarebefattningar i högst väsentlig mån, såsom herr Höjer påpekade.

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

Den ärade talaren på smålandsbänken framhöll, så vidt jag fattade honom rätt, att de uppgifter, som af motionären och öfriga talare, som stå på samma sida som jag, lemnats, icke skulle vara fullt tillförlitliga. Det tror jag den ärade talaren får taga tillbaka. Ty säkert är, att hvarken han eller någon annan talare kunnat vederlägga någon af de uppgifter, som motionärerna framlagt till stöd för vår uppfattning.

Såsom sagdt, på de skäl jag anfört, yrkar jag bifall till min motion, som borde ha goda utsigter att vinna kammarens bifall.

Herr Persson i Arboga: Herr talman, mina herrar! Då det är beslutadt, att diskussionen skall röra sig om både mom. d) och mom. e), således äfven det moment i statsutskottets betänkande, som afser den motion, som blifvit väckt af mig jemte åtskilliga andra medlemmar af denna kammare, så torde det tillåtas äfven mig att yttra några ord i den förevarande frågan.

Hvad som i första rummet väckte min förvåning — och säkerligen flere andras — vid genomläsningen af utskottets betänkande, var det påfallande förhållande, att utskottet icke tagit någon den ringaste hänsyn till de skäl, som i motionerna blifvit anförda för det förslag, som der framstälts. Deremot har utskottet med en synnerligen lofvärd omsorg uppsökt alla möjliga ljuspunkter, som kunna ådagalägga, att ifrågavarande statstjenares ekonomiska ställning ingalunda är så dålig, som de sjelfva och vi i våra motioner sökt påvisa. På den ljusmålning, som statsutskottet således med obestridlig talang utfört i detta hänseende, skall jag tillåta mig att anbringa några skuggor, på det att målningen må i något högre mån få karakteren af en verklighetsbild.

Ty, mina herrar, det förhåller sig icke så, som utskottet här sökt göra troligt, att dessa kontorsbiträden verkligen ha det så bra ställdt. Det är tvärtom väl kändt öfverallt i bygderna, att deras ställning är sådan, att det snarare är ett under, att de icke blifvit i högre grad frestade att begå underslef och brott, än hvad hittills förekommit. Denna punkt berördes också på ett mycket välvilligt sätt af herr generaldirektören och chefen för statens jernvägar, då han vid förlidet års riksdag yttrade sig om desse statstjenares behjertansvärda ställning. Han framhöll, att det vore en pligt för staten att tillse, att desse duglige och pligttrogna arbetare så aflönades, att de icke inleddes i frestelse, såsom han uttryckte sig.

Nu har det verkligen, beklagligt nog, för icke länge sedan inträffat ett sådant fall, nemligen att ett kontorsbiträde, sannolikt i ett ögonblick af mycket betryckt stämning, lät förleda sig att, såsom man uttryckte sig, »låna» ett visst belopp ur den kassa, han hade om händer, hvilket naturligtvis — och detta med rätta — tillskyndade honom en belöning af $4^1/_2$ års straffarbete.

Det är desse statstjenares egendomliga mellanställning af att å ena sidan vara betjente och å den andra utföra tjenstemäns arbete och funktioner, som vållar i väsentlig grad, synes det mig, de stora svårigheterna. Det lär i gällande instruktion för kontorsbiträde vara

föreskrifvet, att han är skyldig tjenstgöra när som helst och hvar som helst. Hvilken magt detta måste innebära i befälets hand, ligger i öppen dag. Derför inträffar det också i mycket vidsträcktare mån, än hvad här blifvit framhållet, att kontorsbiträden få förrätta tjenstemäns åligganden och icke sällan just den obehagligaste och svåraste delen deraf, såsom att tjenstgöra såsom stationsinspektor särskildt vid natttågen, något som äfven på större stationer lär förekomma rätt ofta. Det är i detta hänseende som det synes mig, att statsutskottet både bort och kunnat taga något större hänsyn till *arten* af den tjenstgöring, som kontorsbiträdena hafva sig ålagd, och det *ansvar*, som dermed är förenadt.

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

En af de föregående talarne, herr Sjö, yttrade ett gyllene ord, som jag ber att få taga fasta på. Han förklarade, att det vore Riksdagens skyldighet att se till, att i görligaste mån rättvisa skipades på alla håll. Det är naturligtvis ett uttalande, som ingen vill jäfva. Under belysningen af denna sanning skall jag nu tillåta mig att till kammarens begrundande hemställa, huruvida det kan vara lämpligt, rättvist och öfverensstämmande med billighet, att ett kontorsbiträde skall hafva lägre lön, både begynnelse- och slutlön, än en konduktör, en trädgårdsmästare, en maskinist, en materialarbetare, en vagnförman, en banmästare och — *last but not least* — en eldare.

En eldares begynnelselön uppgår enligt gällande aflöningsreglemente till 720 kronor, och han kan efter 14 års tjenstgöring erhålla 1,080 kronor, således samma slutlön som ett kontorsbiträde. En banmästare får börja med 780 kronor och kan efter 10 år erhålla likaledes 1,080 kronor. Alla öfriga tjensteinnehafvare, som jag nämnde, få börja med 840 kronor och uppnå till sist 1,200 kronor, med det undantag, att en konduktör kan efter 15 års tjenstgöring erhålla 1,500 kronor i fast arfvode.

Jag ber eder, mina herrar, reflektera något på hvad det ändock innebär att sköta en stationsinspektors åligganden äfven på en större station, särskildt nattetid, hvad det innebär att handhafva en uppbörd, som dagligen uppgår till tusentals kronor, att upprätta och uträkna fraktlistor — eller hvad de kallas — öfver allt det gods, som behandlas vid en station, o. d. Det är något, som åligger ett kontorsbiträde, liksom i öfrigt, att i mycket vidsträckt mån deltaga i den synnerligen omfattande expedition, som enligt sakens natur måste förekomma vid en jernvägsstation.

Herr Sjö tycktes hysa någon misstanke om, att hvad herr Höjer uppgifvit angående äldre kontorsbiträdens åliggande att handleda och undervisa nyanstälda personer af tjenstemannaklassen, såsom kontorsskrifvare och dylika, icke skulle vara med verkliga förhållandet öfverensstämmande. Jag är icke heller, lika litet som herr Höjer, i tillfälle att med autentiska bevis ådagalägga påståendets rigtighet. Men så mycket anser jag mig böra säga till stöd för herr Höjers påstående, att jag, som i dessa dagar haft meddelanden från och besök af ett stort antal kontorsbiträden, enstämmigt från deras mun fått samma uppgift, som herr Höjer lemnade, och det är väl icke troligt,

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

att dessa kontorsbiträden i en så vigtig och ömtålig sak som denna skulle vilja fara med osanning.

Man har här uttalat stora farhågor för de rubbningar i löneförhållandena, som skulle uppstå, ifall våra motioner vunne Riksdagens bifall. Jag har åtminstone mycket svårt att inse vådan af dessa rubbningar. Under den tid, jag varit ledamot af Riksdagen, har jag ofta, då det varit fråga om ett mera omfattande lag- eller regleringsförslag och detta mött motstånd från olika håll med afseende å den ena eller andra detaljen, hört det framhållas som en rigtig grundsats, att man först bör se till att få det hela genomfördt, så är det sedan en lätt sak att afhjelpa de enstaka bristerna. Det synes mig, som om 1897 års lönereglering för jernvägspersonalen också varit ett sådant omfattande regleringsarbete, som icke kunde undgå att blifva bristfälligt i en eller annan detalj. Och då kan det icke vara annat än rätt och billigt, ja, rent af en pligt för Riksdagen att ju förr dess hellre afhjelpa dylika bristfälligheter. Såsom en stor bristfällighet måste jag anse, att kontorsbiträdena skola hafva betydligt lägre aflöning än dessa andra betjente, som jag nyss nämnde och hvilka för sin utbildning icke behöfva underkasta sig andra kostnader än en tids förberedande tjenstgöring — för hvilken de också, naturligtvis, åtnjuta aflöning.

Den ärade statsutskottsledamot, som från blekingebänken för en stund sedan förde utskottets talan, slutade sitt anförande med en hotelse — åtminstone uppfattade jag det så, men måhända är det en missuppfattning af mig — att kontorsbiträdena genom sin hållning skulle löpa risken, att hela kåren gjordes till föremål för ett slags afveckling. Nåväl, icke tror jag, att den nuvarande kontorsbiträdeskåren skulle mycket beklaga sig öfver en sådan eventualitet, men det skulle högeligen intressera mig att höra den ärade statsutskottsledamotens uttalande, om ett sådant förslag på allvar blefve framställdt och han finge se de i häpnadsväckande grad ökade kostnader, som en sådan åtgärd skulle medföra. Den är, efter hvad jag hört uppgifvas, redan påbörjad denna afveckling. Vid styrelsen här i Stockholm hafva, såsom det står i utskottsbetänkandet, kontorsbiträdena befunnits allt mindre »lämpliga» och börjat ersättas med kontorsskrifvare, naturligtvis med en icke oväsentlig ökning i kostnaderna. Tänka vi oss nu en sådan afveckling genomförd af hela kontorsbiträdeskåren, som för närvarande uppgår till 429 medlemmar, torde siffrorna för kostnaderna komma att antaga ganska afskräckande dimensioner.

Angående de stora tjenster, som denna kår verkligen gör jernvägsväsendet och staten, derom kan man få en föreställning, om man gifver akt på det faktum, att trots den oerhördt starka utveckling, som egt rum inom jernvägsväsendet under de sista årtiondena, kontorsskrifvarnes antal dock ej behöft ökas, men deremot kontorsbiträdena ökats i en mycket stark progression. Jag skulle i det hänseendet kunna anföra några talande siffror, men siffror äro i allmänhet besvärliga att höra på, så jag skall afstå derifrån, ty det tjenar nog ingenting till att anföra dem. Detta oförnekliga sakförhållande är ett bevis

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

för, att vederbörande hafva funnit den klass af tjensteinnehafvare, hvarom nu är fråga, vara synnerligen användbar och gagnelig. Och är det så, torde det väl också vara statens pligt att tillse, att de aflönas på ett någorlunda anständigt sätt.

En svag ljusglimt af välvilja för kontorsbiträdena frambryter på ett ställe i statsutskottets motivering, der utskottet säger:

»För en ung man på föga mer än 20 år och med endast folkskolebildning synes det nuvarande minimiarfvodet jemte dermed förenade särskilda förmåner icke kunna anses utgöra en alldeles otillräcklig ersättning.»

Det är således, detta arfvode, icke *alldeles* otillräckligt, men dock i någon mån otillräckligt. Skulle då icke denna kammare, mina herrar, befinnas villig att afhjelpa denna otillräcklighet, som, om den också ej är så stor, statsutskottet ändå medgifver vara för handen?

Här har något talats om kontorsbiträdeskårens befordringsutsigter. Den ärade talaren på blekingebänken såg dem i temligen ljusa färger, då han förmenade, att de kunde befordras till stationsmästare och åtskilliga andra platser. Ja väl, det har förekommit och torde väl kunna förekomma äfven hädanefter i ett eller annat fall, att så sker, men det blir då i regeln på de mindre och afsides belägna stationerna, i en öde bygd, der stationsmästaren har de största svårigheter ej precis att förse sig med lifsförnödenheter, men att bereda sina barn tillfälle till skolgång och dylikt, som ju måste vara en synnerligen angelägen och magtpåliggande uppgift för en familjefader. Emellertid synes jernvägsstyrelsen icke vara af samma mening som den ärade talaren. Jernvägsstyrelsen säger nemligen — uttalandet är anfördt å sid. 40 i statsutskottets utlåtande, efter statsrådet och chefens för kongl. civildepartementet anförande till statsrådsprotokollet, rörande frågan om fri beklädnad för vaktmästarne vid statens jernvägar: — »att i mån af den nuvarande vaktmästarestammens afgång befattningarna i fråga antagligen komme att rekryteras från kontorsbiträdes — och kontorsvaktsgrupperna, hvilka båda åtnjöte förmånen af fri beklädnad.» Den utsigt, som jernvägsstyrelsen tänkt sig för kontorsbiträdena att erhålla befordran, skulle således bestå deruti, att de skulle kunna bli vaktmästare. Jag vet icke, om jag missförstått hela saken, men mig synes detta vara en befordran *nedåt* i stället för *uppåt*. Ty det heter längre ned på samma sida i utskottsbetänkandet: »Förste vaktmästares arfvode är bestämdt till 1,100 kronor för år, hvilken aflöning minskas med 150 kronor, derest han åtnjuter fri bostad. Annan vaktmästare inom styrelsen uppbär i årligt arfvode lägst 780 kronor och högst 900 kronor, med nyssnämnda afdrag, derest vaktmästare åtnjuter fri bostad, samt vaktmästare vid distrikten lägst 600 kronor och högst 840 kronor jemte fri bostad eller hyresbidrag, bestämdt till 20 procent af arfvodet.»

Jag tillstår, att det är för mig svårt att förstå, huru detta skulle kunna innebära en befordran, om ej möjligen i det afseendet, att tjenstgöringen skulle vara betydligt lindrigare och mindre ansvarsfull

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

för en vaktmästare än för ett kontorsbiträde. Men i alla fall skulle väl befordringen ega rum vid en ålder, då tjensteinnehafvaren borde hafva full rätt att vänta sig en något högre aflöning eller åtminstone lika hög aflöning som den han innehade vid befordringstillfället.

Såsom fördelar, som kontorsbiträdeskåren åtnjuter, nämndes af den ärade talaren: semester under 15 dagar med full aflöning, i sjukdomsfall fri läkarevård och medicin o. s. v. samt åtskilligt annat, som jag ej kommer i håg. Men jag hemställer till den ärade talaren, om dessa förmåner icke äro lika och gemensamma för alla vid statens jernvägar anstälda betjente och således ej böra tagas med i beräkningen, då det är fråga om att rättvist afväga arfvodesbeloppen för de olika kategorierna af betjente i jemförelse med hvarandra.

Nu har den motion, som jag jemte åtskilliga andra tagit oss friheten väcka, en något större omfattning än den af herr Olsson från Stockholm väckta. Den förra afser nemligen ej blott arfvodesbeloppens höjande för de manliga kontorsbiträdena, utan äfven en deremot svarande förhöjning i arfvodesbeloppen för de qvinliga kontorsbiträdena. Det torde ej vara behöfligt att vidare motivera detta förslag, ty det faller väl af sig sjelft, att, för den händelse en höjd aflöning skulle beviljas de manliga kontorsbiträdena, de qvinliga kontorsbiträdena böra få en deremot svarande förhöjning i öfverensstämmelse med fastställdt lönereglemente. Jag ber således att redan nu få nämna, att jag anhåller om proposition äfven på den sista punkten i den motion, som blifvit framburen af mig. Hvad deremot beträffar den andra punkten, i hvilken ifrågasättes, att de manliga kontorsbiträdena skulle komma i åtnjutande af fri bostad och vedbrand in natura äfvensom beklädnadsersättning i penningar, så skall jag afstå från att göra något yrkande på bifall till denna punkt, emedan densamma dels är af underordnad betydelse och dels måhända är egnad att åstadkomma någon förvirring vid afgörandet.

Jag ber således, herr talman, att få sluta med att yrka bifall till herr Olssons motion, men med det tillägg, att ordet *manliga* måtte insättas framför ordet kontorsbiträden, då det ju bör blifva föremål för särskild votering, huruvida några motsvarande förmåner skola beviljas äfven de qvinliga kontorsbiträdena.

Herrar *Nydal, Styrlander, Österberg, Bromée* i Billsta och *Pantzarhielm* instämde med herr Persson.

Herr Sjö: Den siste talaren, som nyss slutat sitt anförande, nämnde, att man skulle aflöna tjenstemän och betjente så, att de icke inleddes i frestelse till brott. Ja, detta kan man verkligen säga, men huru godt det är att realisera sådant, vet nog herrarne litet hvar. Det har varit tjenstemän, som haft betydligt större löner, än här är fråga om, ja, ända till 10,000, 60,000 kronor om året, hvilka begått brott. Herrarne minnas för några år sedan, att det var en hög tjensteman, som begick ett det allra största falsarium eller brott. För min del tror jag derför icke, att något sådant kan

förebyggas genom aflöningens storlek, utan aflöningen bör under alla förhållanden bestämmas så, att vederbörande kan existera å densamma och utföra sitt arbete.

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

Herr Waldenström yttrade, att man skulle gifva de ifrågavarande jernvägstjenstemännen en sådan aflöning, att man kunde erhålla sådant folk, att man icke behöfde befara, att de t. ex. skulle telegrafera fel och derigenom kunna förorsaka tågsammanstötning. Ja, sådana ord, utkastade här i kammaren, borde man akta sig för att uttala, ty jag anser dem för en rigtig draksådd.

De ord, hvarmed jag replikerade, tog herr Olsson såsom motionär upp och sade, att jag beskylde motionären för att framkomma med otillförlitliga uppgifter. Det var icke motionären, jag i detta fall berörde, utan det var herr Höjers yttrande, jag afsåg, nemligen då han sade, att ett kontorsbiträde med 660 kronors lön om året tjenstgjort i Sköfde såsom stationsskrifvare och haft en hel kår under sig, och sjelf hade han, ehuru chef, haft den lägsta aflöningen af dessa. Det var detta yttrande, som föreföll mig vara af den beskaffenheten, att man icke fick taga alltför stor fasta på sanningsenligheten af detsamma. Den siste talaren upptog äfven detta yttrande och sade, att ett kontorsbiträde nämnt detsamma för honom, men att han icke kunde garantera för sanningsenligheten deraf. Jag hade trott, att herr Höjer skulle akta sig för att framkomma med sådant, hvilket för mina öron — det torde kanske smaka för andra — låter nästan otroligt. Det är endast detta jag velat säga i följd af hvad här förekommit.

Herr Persson i Tällberg: Herr vice talman, mina herrar! Motionären herr Persson beklagade, att statsutskottet icke tagit någon hänsyn till de skäl, som motionären andragit, utan att utskottet endast framhållit, huru bra dessa kontorsbiträden hafva det med afseende å löneförmåner. Jag ber att derpå få svara, att utskottet icke yttrat ett ord om, huru bra dessa hafva det, men utskottet har naturligtvis ansett sig skyldigt att angifva, hvilka löneförmåner, som kontorsbiträdena nu hafva, och om den ärade motionären anser dessa aflöningsförmåner för bra, så är det icke utskottets fel. För öfrigt kunde jag ej finna något bevis för detta påstående genom de rader, motionären läste ur utskottets motivering; han läste följande: »För en ung man på föga mer än 20 år och med endast folkskolebildning synes det nuvarande minimiarfvodet jemte dermed förenade särskilda förmåner icke kunna anses utgöra en alldeles otillräcklig ersättning.» Det var detta, den ärade motionären läste upp, och om han dermed ville bevisa, att utskottet framhållit, huru bra dessa kontorsbiträden hafva det, då förstår jag icke logiken i denna bevisföring.

Hvad återigen beträffar herr Höjers anförande och den vägledning han ville gifva statsutskottet, nemligen den, att vi bort vända oss till jernvägsstyrelsen för att få uppgifter, så får jag säga, att jag skulle också önska, att herr Höjer måtte hafva fått sina uppgifter derifrån. Utskottet har emellertid fått de uppgifter, som förefinnas i utlåtandet, från jernvägsstyrelsen, och hade herr Höjer tagit sina

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

uppgifter från samma källa, tror jag icke, att de kommit att skilja sig från utskottets så mycket, som de nu gjort.

Hvad beträffar hans uppgift, att kontorsbiträdena endast skulle hafva hälften eller tredjedelen så stora inkomster, som en dugtig arbetare har, så får detta yttrande stå för hans räkning. Jag förmodar, att det afser arbetsförhållandena i Stockholm, hvilka jag icke så noga känner till, och jag tröstar mig med, att det finnes icke mer än 6 kontorsbiträden inom styrelsen i Stockholm. Med dessa blir det väl någon råd, om det förhåller sig så, som herr Höjer uppgifvit.

Man har här i rörande ordalag sökt framhålla den förtviflade ställning, kontorsbiträdena befinna sig i. Detta är till en viss grad sant, och hade jag för min del icke att taga hänsyn till annat än min känsla, skulle jag verkligen vara den förste att rösta för motionärernas föreliggande förslag, ty mina sympatier ligga alltid för dem, som äro minst lyckligt lottade i samhället. Nu kan man emellertid verkligen tvista om, huruvida dessa kontorsbiträden med fullt fog kunna räknas till de minst lyckligt lottade i samhället. Af motionärens framställning synes det nog vara så, och kontorsbiträdena sjelfva hafva också framhållit sin ställning såsom mycket förtviflad och hopplös på det möte, de hade här i Stockholm, och hvilket möte jag också bevistade. Och jag får villigt erkänna, att jag gick från mötet med den känslan, att jag borde söka att verka för, att deras förhållanden måtte något förbättras. Jag har ännu denna känsla qvar inom mig, men jag har icke kunnat undgå att taga hänsyn till, hvarthän ett bifall till motionärernas förslag skulle komma att leda. Kontorsbiträdena stå ej heller, såsom det tyckts framgå af diskussionen här i dag, på den lägsta löneskalan, utan det finnes en hel del af betjeningen, som står lägre än kontorsbiträdena, och skulle vi höja lönen för kontorsbiträdena, skulle det blifva en naturlig konseqvens, att vi måste höja lönen för alla dessa, som stå under kontorsbiträdena. Det skulle blifva en höjning af lönen utefter hela linien. Utskottet har emellertid icke kunnat göra någon beräkning öfver, till hvilket resultat en sådan löneförhöjning skulle leda, och det är detta, som varit det afgörande skälet för, att utskottet icke kunnat inlåta sig på att tillstyrka bifall till motionärernas förslag.

Jag tviflar dessutom mycket på, huruvida motionärerna sjelfva ens gjort sig reda för, till hvilka konseqvenser ett bifall till deras förslag skulle leda. Det är så mycket större anledning att betvifla detta, som det framgår af motionerna, att motionärerna icke haft alldeles tydligt och klart för sig, hvilka löneförmåner kontorsbiträdena redan nu hafva. Af motionerna vill det synas, som om motionärerna antoge eller åtminstone antagit, när motionerna skrefvos, att kontorsbiträdena inom styrelsen och distrikten skulle vara likstälda. Så är dock icke fullständigt förhållandet. Ett manligt kontorsbiträde inom styrelsen har lägst 600 kronor och högst 1,200 kronor jemte beklädnad, men icke hyresersättning, och ett kontorsbiträde vid distrikten har lägst likaledes 600 kronor och högst 1,080 kronor jemte beklädnad och hyresersättning, den sistnämnda 20 procent af arfvodet. Om vi

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

sålunda till begynnelselönen, 600 kronor, lägga värdet af beklädnaden, 150 kronor — denna uppgift hafva vi fått af jernvägsstyrelsen, och enligt gällande beklädnadsreglemente kommer man också ganska nära till denna siffra, 150 kronor, ty det är att märka, att dessa kontorsbiträden hafva flera beklädnadspersedlar än en del andra betjente — samt hyresersättningen, som utgör 20 procent af arfvodet eller 120 kronor, så blir den nuvarande begynnelselönen 870 kronor, hvilket icke torde få betraktas som ett så förtvifladt lågt arfvode för en person på 20 eller 25 år med endast folkskolebildning. Å sid. 48 i föreliggande betänkande upptages slutlönen till 1,446 kronor — detta enligt uppgifter, som utskottet fått sig förelagda — hvilken lön nu i ogynsammaste fall uppnås efter 15 års tjenstgöring enligt ett af jernvägsstyrelsen den 28 sistlidne januari utfärdadt cirkulär, hvadan derigenom en förbättring i lönevilkoren kommit dessa betjente till del, och de flyttas icke direkt från det lägsta arfvodet till det högsta, utan de flyttas successive inom mellanliggande 5 löneklasser, undan för undan, till dess de uppnått högsta löneklassen. Har en sådan person förut innehaft annan tjenstgöring vid jernvägen, så behöfver han i vanliga fall icke inträda i lägsta löneklassen, utan får i allmänhet börja i något högre klass och kommer följaktligen fortare upp i högsta lönegraden. Nu skulle det ju kunna hända — och jag hoppas, att jernvägsstyrelsen i det afseendet skall vilja gå dessa kontorsbiträden till mötes — att det bereddes dem möjlighet att, oftare, än nu sker, avancera till kontorsskrifvare. I det fallet har emellertid jernvägsstyrelsen satt en bom i vägen för dem, hvilken i allmänhet omöjliggör uppflyttning till kontorsskrifvare äfven för sådana personer, som visat sig intelligenta och i besittning af erforderliga kunskaper för att sköta en kontorsskrifvarebefattning. Det är, att man nu i allmänhet föreskrifvit mogenhetsexamen för dem, som vilja blifva kontorsskrifvare. Denna bom tror jag det vore klokast jernvägsstyrelsen undanröjde ju förr dess hellre.

Genom ett bifall till motionärernas förslag skulle begynnelselönen jemte beklädnad och hyresersättning uppgå till 1,158 kronor eller — låtom oss säga såsom motionären herr Olsson — 1,100 kronor och slutlönen skulle uppgå till 1,900 kronor. Det vore ju godt och väl, om det vore möjligt och läte sig göra, men vi måste ovilkorligen tänka på de konseqvenser, som skulle blifva följden af detta steg. Eller tro herrarne, att det vore möjligt att sätta ett så aflönadt biträde på en 7:de klassens station, der stationsmästarens aflöning utgör lägst 780 kronor och högst 960 kronor jemte beklädnad och husrum? Man skulle komma i den besynnerliga ställningen, att biträdet hade högre aflöning än stationsmästaren, hvilken i alla fall skulle vara chef på platsen. Och hvad skulle vidare följden häraf blifva med afseende på hela skaran af dem, som stå lägre än kontorsbiträdena, såsom packmästare, stationskarlsförmän, stationskarlar och banvakter med flera i oändlighet? Jo, den, att vi i sådant fall måste höja aflöningsförmånerna utefter hela linien. Men vi hafva inom utskottet ej ansett oss kunna göra detta utan någon som helst utredning, utan att veta, hvart det skulle bära hän och hvilket belopp en sådan åtgärd skulle

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

kräfva. Såsom förut är nämndt, har också genom jernvägsstyrelsens nyss åberopade cirkulär en viss löneförbättring beredts ifrågavarande vid distrikten anställda kontorsbiträden, derigenom att de nu på kortare tid än förut komma upp i högsta löneklass; hyresbidraget har också blifvit höjdt från femton till tjugu procent af arfvodet.

Jag ber till slut att få försäkra herrarne derom, att statsutskottets förslag icke dikterats af någon obenägenhet att gå billiga och rättmätiga anspråk till mötes, utan af saknaden af hvarje utredning och följaktligen af ovissheten om, hvilket belopp den ifrågasatta åtgärden skulle kräfva.

Af dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets föreliggande hemställan.

Häruti instämde herrar *Ivar Månsson* och *Anderson* i Hasselbol.

Herr Persson i Arboga: Då man gjort mig uppmärksam på, att det af mig yrkade tillägget af ordet »manliga» framför »kontorsbiträden», är obehöfligt, i det att den mening, åt hvilken jag derigenom velat gifva uttryck, alldeles otvetydigt framgår af ordalagen i herr Olssons motion, så skall jag för undvikande af förvirring vid propositionernas framställande bedja att få afstå från denna del af mitt yrkande.

Herr Pehrson i Törneryd: Herr talman! Jag skall bedja att få i största korthet upptaga till bemötande några invändningar, som gjorts mot mitt förra uttalande.

Herr rektor Persson förmenade, att jag, då jag omnämnde några särskilda förmåner, som kontorsbiträdena åtnjuta, såsom till exempel semester, arfvode vid sjukdomsfall et cetera, framhållit dessa förmåner, hvilka icke framginge af handlingarne, såsom skulle de särskildt tillkomma kontorsbiträdena, men icke öfriga vid statens jernvägar anställda personer. Jag tror ej, att jag gjort mig skyldig härtill, och om herrarna fått en dylik uppfattning af mina ord, sådana de föllo, så får jag säga, att detta icke var meningen. Alltför väl visste jag, att dessa förmåner tillkomma hela betjenteklassen vid statens jernvägar. Och jag undrar, om jag icke också utsade detta ganska tydligt. Jag lade ock särskild vigt på beräkningsgrunden för pensionsförhållandena, hvilken är fördelaktigare, än vi inom Riksdagen i allmänhet känna till.

Samme talare erinrade, att de göromål, som kontorsbiträdena hafva att utföra, innebära ett större ansvar, än man i allmänhet föreställer sig, och han hemstälde, huruvida det vore följdrigtigt, att de skulle stå qvar vid sin nuvarande aflöning, då, såsom han sade, konduktörer, maskinister, banmästare och eldare med flera hade större aflöning än kontorsbiträdena.

Hvad beträffar eldare och banmästare, så stå de för närvarande i lönestaten upptagna till samma aflöning som kontorsbiträdena, nemligen i fråga om maximibeloppet, ehuruväl eldare börja med en årlig aflöning af 720 kronor och banmästare med 780 kronor.

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

Min uppfattning rörande dessa olika betjeningsklasser vid jernvägarna är för öfrigt den, att det är mycket mera magtpåliggande att utöfva en konduktörsbefattning än att göra tjenst såsom kontorsbiträde. Konduktören för ju på eget ansvar ett helt tåg, och det måtte väl vara mycket mera magtpåliggande än att utföra en kontorsbiträdestjenst. Och att vara maskinist i våra dagar, hvad betyder det? En maskinist måste hafva så stor skicklighet och mångårig erfarenhet för att kunna finna användning vid statens jernvägar, att jag ej kan anse någon jemförelse med kontorsbiträdena kunna komma i fråga. En banmästare, som skall hafva tillsyn icke blott öfver banan, utan också öfver hela betjeningspersonalen under honom, han måste vara vaken först och sist. Jag vet hvad det betyder att utöfva en sådan befattning, om den skall skötas på ett fullt tillfredsställande sätt. En eldare skall vara så qvalificerad i våra dagar, att han kan inträda när som helst i lokomotivförares ställe. Det innebär icke så litet att lära sig sköta de komplicerade lokomotiv, som numera användas, och det skall en eldare vid statens jernvägar kunna göra hvilket ögonblick sådant påfordras. Jag tror således, att den jemförelse, rektor Persson gjorde mellan kontorsbiträdes-tjensten och dessa andra uppräknade tjenster, konduktörs-, maskinist-, banmästare- och eldaretjensterna, var betydligt haltande.

Samme talare trodde, att jag uttalat en hotelse med slutorden i mitt förra anförande, hvilka innehöllo, att man borde göra en inskränkning och till äfventyrs en successiv afveckling af dessa kontorsbiträdesbefattningar. Jag får då förklara, att jag ingalunda velat uttala någon hotelse; det var endast en vördsam erinran jag gjorde, och det skedde derför, att vi här bland oss sågo chefen för statens jernvägsstyrelse. Om denna erinran icke innebär något att taga fasta på, lemnas den naturligtvis utan afseende; jag smickrar mig icke med den föreställningen, att vederbörande skola taga just så mycken hänsyn dertill. Skulle återigen deri ligga något godt, hvarför, herr rektor Persson, skulle jag då icke hafva rätt att på denna plats uttala en sådan tanke?

En annan talare uttalade ett ord, som jag icke gerna vill röra vid. Efter det han sökt framhålla, huru dålig aflöningen vore för ifrågavarande kontorsbiträden, sade han: »Inom de enskilda yrkena skulle sådant afhjelpas med strejk, och man må vara glad, att sådant icke sker vid statens jernvägar.» Jag vill icke ingå i närmare pröfning af detta uttalande. Jag vill endast tillåta mig att säga, att jag icke väntat, att en sådan omständighet skulle blifva påpekad af en man i den samhällsställning, herr Waldenström innehar.

Jag yrkar, herr talman, fortfarande bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr vice talmannen propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o afslag å samma hemställan och bifall i stället till herr John Olssons i ofvannämnda motion framstälda yrkande, att det årliga arfvodet för kontorsbiträden vid statens jernvägar skall fastställas att

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

utgöra lägst 840 kronor och högst 1,500 kronor, samt 3:o afslag å utskottets hemställan och bifall i stället till det af herr Waldenström under öfverläggningen framlagda förslag. Herr vice talmannen fann förstnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad; men som votering begärdes, blef nu, sedan till kontraproposition antagits den under 2:o) omförmälda proposition, anslagen följande af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemstält i mom. d. i andra punkten af förevarande utlåtande n:o 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit herr John Olssons i förevarande motion framstälda yrkande, att det årliga arfvodet för kontorsbiträden vid statens jernvägar skall fastställas till lägst 840 kronor och högst 1,500 kronor.

Omröstningen utföll med 122 ja mot 77 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Härefter yttrade

Herr Persson i Arboga: På grund af utgången af den nu hållna voteringen ber jag få återtaga min anhållan om proposition på bifall till den sista punkten i den af mig framburna motionen.

Vidare anfördes ej. Hvad utskottet under *mom. c* hemstält bifölls af kammaren.

Sedan härefter utskottets under *mom. f* gjorda hemställan blifvit uppläst, yttrade:

Herr Åkerlind: Herr talman! Då jag förliden riksdag hade äran frambära en motion med liknande syfte som den nu till behandling föreliggande, vann den, trots statsutskottets enhälliga afstyrkande, likväl denna kammares bifall. Denna uppmuntrande omständighet föranledde mig att i år komma med samma motion i något förändrad form. Jag har derför i år begärt, att banvakter, stationerade norr om Ljusdal, måtte erhålla ett dyrortstillägg utöfver det arfvode, de för öfrigt erhålla.

Statsutskottets utlåtande angående denna min hemställan är i hufvudsak likt det i fjol afgifna. Dock tycktes statsutskottet förlidet år vilja taga mer hänsyn till och kraftigare erkänna det förhållandet, att Norrland faktiskt är en trakt, der det är dyrare att lefva och

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

vistas än i öfriga delar af landet. I år synes utskottet åter hålla före, att det finnes andra orter i vårt land, som i nämnda hänseende kunna fullt jemföras med Norrland. Jag vill nu för ingen del bestrida, att t. ex. i Stockholm och Malmö lefnadskostnaderna äro mycket höga. Men om jag upptagit äfven dessa områden i min motion, hade jag säkerligen icke derför haft större utsigt att vinna bifall af statsutskottet. Det lär väl emellertid icke lida något tvifvel, att Norrland, såsom landsdel betraktad, är den trakt af vårt land, der lefnadskostnaderna ställa sig högst. Som bevis derför vill jag endast anföra, hvad många af herrarne känna till, att en vanlig kroppsarbetare eller industriarbetare är jemförelsevis många procent högre aflönad i Norrland, än i mellersta och södra Sverige är fallet. En banvakt återigen, stationerad på de norra sträckorna af statens jernvägar, har betydligt lägre aflöning än en kroppsarbetare, och efter tolf års tjenstetid uppgår banvaktsarfvodet i de öfriga distrikten till lika nivå som en norrländsk banvakts aflöning. Jag hade hoppats, att denna kammares välvilliga uttalande i fjol till förmån för en liknande motion af mig skulle på något sätt hafva i utskottet åtminstone talat till förmån för min motion, men då denna min förhoppning icke gått i fullbordan, så har jag naturligtvis ingen anledning att vänta framgång för min motion. Statsutskottet anser nemligen, att, då förslaget har framkommit från en enskild motionär och icke gjorts till föremål för en noggrann utredning i sammanhang med frågan om den öfriga jernvägspersonalens aflöningsvilkor och förhållanden, man icke nu kunde taga någon befattning med den af mig gjorda framställningen. Jag vill dock erinra, att vi redan nu hafva åtskilliga visserligen icke betjente, men tjenstemän vid de norrländska statsbanorna, hvilka fått tillägg till sin ordinarie inkomst och af hvilka somliga hafva fått en påökning af ända till 500 kronor; statsutskottets föreliggande betänkande till och med gifver sådant vid handen. Då således den af mig föreslagna löneförbättringen åt banvakter i Norrland icke skulle i sig innebära någon ny princip, kan jag heller icke inse, hvarför man skall vara så rädd för en något längre gående förbättring af de nu rådande förhållandena der uppe i Norrland. Då emellertid, om jag fattat saken rätt, statsutskottet af jernvägsstyrelsen inhemtat, att denna senare är betänkt på att söka förebringa en utredning i syfte att förbättra de norrländska banvakternas existensvilkor, så vill jag för närvarande endast uttrycka den förhoppningen, att en utredning i sådan rigtning måtte fortast möjligt framkomma från jernvägsstyrelsen och att denna utredning måtte så skyndsamt som möjligt leda till framläggande af ett förslag, fotadt på sådana grunder, att det också kan af Riksdagen antagas. Men om följden i stället skulle blifva, att denna för dessa jernvägsbetjente så vigtiga fråga blefve undanskjuten till en obestämd framtid och att således de norrländske banvakternas lefnadsvilkor skulle förblifva lika tryckta, som de för närvarande äro, då kan jag icke inse, att statsutskottets välvilliga uttalande i denna fråga på det ringaste sätt tjenat denna sak.

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra, utan har endast velat gifva dessa mina tankar till känna; jag hoppas, att det välvilliga omdöme, utskottet nu uttalat, och det beslut, denna kammare i fjor fattade i frågan, måtte mana till, att någonting snart måtte göras för att förbättra de norrländska banvakternas existensvilkor.

Herr Jansson i Edsbäcken: Då jag har begärt ordet i denna fråga, så är det icke derför, att jag skulle hafva för afsigt att yrka bifall vare sig till motionärens förslag eller utskottets afstyrkande hemställan, utan endast för att fästa uppmärksamheten vid utskottets motivering i det föreliggande ämnet, såsom också redan blifvit gjordt af den föregående talaren. Utskottet säger nemligen uttryckligen så här:

»Deremot vill utskottet icke förneka, att, såsom motionären ock antydt, en del banvakter i nordligaste Sverige, nemligen de som äro stationerade å afskilda och ödsliga platser med ett synnerligen hårdt klimat, hafva en i följd deraf mer än vanligt svår och ansträngande verksamhet samt äro utsatta för särskilda obehag, som synas kunna framkalla i viss mån befogade anspråk på högre ersättning. I hvilken utsträckning och på hvad sätt någon särskild förmån i dylika fall lämpligen skulle kunna medgifvas för vissa banvakter kan dock icke afgöras utan fullständig utredning af frågan i dess sammanhang med den öfriga jernvägspersonalens aflöningsvilkor och förhållanden. I saknad af sådan utredning och på enskild motionärs förslag anser sig utskottet icke böra tillstyrka någon Riksdagens åtgärd i ärendet, men, enligt hvad utskottet inhemtat, har jernvägsstyrelsen redan sin uppmärksamhet fäst å denna fråga, hvadan man lärer hafva anledning förvänta, att sådant förslag i ämnet, som efter frågans vederbörliga utredning kan befinnas påkalladt, skall för Riksdagen framläggas.»

Det är dessa ord jag särskildt vill betona, och jag vill hoppas, att jernvägsstyrelsen snarast möjligt framkommer med ett för ifrågavarande personal gynsamt förslag i ämnet. Som sagdt, jag har intet yrkande att göra.

Herr Pehrson i Törneryd: För min del har jag ingenting emot, att en utredning sådan som den, statsutskottet här talat om, kommer till stånd; hade jag haft någonting att invända mot den del af utskottets motivering, som handlar derom, så hade jag naturligtvis reserverat mig emot utskottets uttalande i denna del. Men jag har icke kunnat åhöra denna öfverläggning utan att göra en liten erinran gent emot motionären. Han omnämnde, att denna kammare i fjor gaf sitt bifall till hans då väckta motion i ämnet. Detta är i viss mån rigtigt, men i en annan mån också origtigt. Rigtigt så till vida, att när frågan behandlades i denna kammare första gången — hvilket var sent under ett aftonplenum, om jag minnes rätt — så hade åtskilliga af kammarens ledamöter känt behof af att få tillfredsställa magens kraf och på grund deraf aflägsnat sig på en stund, så att kammaren var ganska glest besatt och motionen bifölls. Detta tror jag vara anledningen till, att kammarens beslut angående

Angående löneförbättring för personal vid statens jernvägar. (Forts.)

herr Åkerlinds motion utföll så, som vid detta tillfälle skedde. Emellertid hade Första Kammaren afslagit samma motion, och i den på grund af kamrarnes skiljaktiga beslut sedermera följande gemensamma voteringen röstade af Första Kammarens ledamöter tjugusex »ja» — »ja» var bifall till herr Åkerlinds motion och »nej» bifall till utskottets yrkande om afslag — samt etthundranio »nej»; här i Andra Kammaren åter utföllo rösterna med nittionio »ja» mot etthundratjugufyra »nej». I den gemensamma voteringen om herr Åkerlinds förslag förkastade således äfven denna kammare detsamma, ehuru den förra gången bifallit förslaget. Jag har emellertid icke af denna omständighet hemtat någon anledning, hvarken inom utskottet eller nu här, att motsätta mig herr Åkerlinds förslag, så vidt det endast skulle vara fråga om en utredning, ty detta tycker jag vara den rigtiga vägen att beträda i dylika fall. Deremot kan jag icke underlåta att ännu en gång såsom min bestämdaste åsigt uttala, att det är förkastligt att gå till väga så som i föregående punkt beträffande förslaget om kontorsbiträdenas aflöning, eller att man velat gå förbi jernvägsstyrelsen, Kongl. Maj:t och all utredning i ärendet och så fatta beslut, som enligt min öfvertygelse kunna och i de allra flesta fall också blifva förhastade beslut och som åstadkomma högst väsentliga rubbningar i den en gång antagna aflöningsstaten, der lönebeloppen stå i ett proportionelt förhållande till hvarandra hela skalan uppifrån och nedåt.

Herr Åkerlind: Om de ledamöter, som i fjor röstade för statsutskottets hemställan, vid den första voteringen uteblefvo på grund af magens kraf, derom kan jag icke yttra mig; men faktum är likväl — jag ber att derom få erinra den ärade vice ordföranden i statsutskottet — att jag vid den gemensamma voteringen hade till och med tre röster mer i denna kammare till förmån för mitt förslag, än jag hade vid den första voteringen.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Å föredragningslistan fans vidare upptaget statsutskottets utlåtande n:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till nya byggnader och anläggningar samt ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade jernvägar äfvensom till fortsättande af statens jernvägsbyggnader.

Punkten 1.

Mom. a.

Lades till handlingarna.

Mom. b.

Utskottets hemställan bifölls.

Angående förstärkning genom rälsutbyte af öfverbyggnaden å bandelen Arlöf—Engelholm.

Efter föredragning af *punkten 2,* angående anslag till förstärkning genom rälsutbyte af öfverbyggnaden å bandelen Arlöf—Engelholm, lemnades på begäran ordet till

Herr Nordström i Stockholm, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få säga några ord om det ifrågasatta rälsutbytet, hvarom denna punkt handlar. Vår jernvägstrafik har som bekant, under de senaste åren utvecklat sig synnerligen starkt så väl hvad persontrafiken som hvad godstrafiken beträffar. Detta har medfört nödvändigheten att öka jernvägarnes trafikförmåga äfvensom trafiksäkerheten, som naturligtvis alltid påverkas af ökad trafik. Bland de medel, som finnas att öka trafikförmågan och trafiksäkerheten, är utan tvifvel ett af de allra förnämsta, att banan erhåller sådan styrka och kan uthärda sådana hastigheter och tyngder, att man på den kan framföra så många och stora tåg, att de motsvara trafikanternas fordringar. Jernvägsstyrelsen har redan 1896 tagit upp denna fråga och började då att utbyta de nuvarande rälerna mot en starkare sort, vägande 40 $^1/_2$ kilogram per meter. De rälsorter, hvilka förut användts vid bandelarne söder om Upsala, om man undertager vissa delar af Motala—Mjölby-banan, hafva en vigt af 31 à 34 kilogram per meter, men många af dem äro ända till 24, 25 år gamla, och det har visat sig svårigheter att framföra tunga tåg på dem. Detta har medfört, att man i långt större utsträckning än förr måst använda dubbla lokomotiv. Antalet tåg med två lokomotiv har under de senaste åren fyradubblats. Men att använda två lokomotiv för ett tåg är naturligtvis ett slöseri, ty man får icke samma nyttiga effekt af två lokomotiv framför samma tåg, som man skulle få af dem hvartdera för sig, och dessutom blir naturligtvis en dubbel uppsättning af maskinpersonalen på detta sätt nödvändig.

För att råda bot för detta missförhållande, måste banan förstärkas. Det är ingalunda, såsom man på vissa håll tycks hafva trott, endast för att öka trafikhastigheten, som denna åtgärd föreslagits, utan för att öka trafikförmågan. Äfven hastigheten spelar dock en viss rol, derför att våra banor äro enkelspåriga. Ty äfven om man sätter upp en ganska måttlig tidtabellhastighet, d. v. s. den, som behöfves för att gå från utgångsstationen till slutstationen, så måste det på grund af banans enkelspårighet, som medför, att rubbning i ett tåg föranleder rubbning i alla andra tåg, så att de få vänta på hvarandra, understundom inträffa, att det blir nödvändigt att »köra in tid», och då blir det naturligtvis en ganska stor tåghastighet, tillkommen, som sagdt, endast för att hålla tidtabellen något så när rigtigt.

Allt detta kräfver naturligtvis stor styrka hos banan, och derför har jernvägsstyrelsen ansett sig pligtig att vidtaga åtgärder för banans förstärkning. Man kan ju säga, att detta skulle kunna ske på andra sätt. Ja, jag vill icke här ingå i någon lång teknisk föreläsning, men jag jag vill framhålla, att, med hänsyn till våra klima-

Angående förstärkning genom rälsutbyte af öfverbyggnaden Arlöf—Engelholm. (Forts.)

tiska förhållanden och beskaffenheten af den mark, på hvilken banan hvilar, man ansett det vara bäst att lägga dit starkare och tyngre räler.

Jag vill härmed hafva sagdt, att det icke var uteslutande eller ens hufvudsakligen för att kunna öka hastigheten hos snälltågen — hvilket statsutskottet tyckes anse — som jernvägsstyrelsen föreslagit utbyte af rälerna, utan att det vigtigaste skälet var, att man skulle kunna draga fram fraktgodset med tunga lokomotiv och till följd deraf tunga och stora tåg, som kunde taga med sig hvad som erfordrades.

Särskildt på den bandel, Arlöf—Engelholm, som nu af Kongl. Maj:t föreslagits till rälsutbyte, hade rälerna ursprungligen en vigt af 24,8 kilogram pr meter — nu torde den väl hafva sjunkit till något litet öfver 24 kilogram. På denna bana framgå numera stora snälltåg i förbindelse med Kristiania, och det är en betydlig risk att låta dem framgå med vederbörlig fart öfver dessa lätta räler, och jag har hört af många personer, som äro bosatta i den trakt, genom hvilken denna bansträcka går, att de äro rigtigt hjertängsliga, när de se, huru vid tågens passerande rälerna bugta sig. Dessutom blir underhållet af denna bana mycket dyrt, ty den måste alltjemt »lyftas» och »stoppas» och ordnas in i sitt rätta läge, emedan den har en så lätt öfverbyggnad.

Man har då invändt, dels att rälsutbytet är för dyrt, och dels att det bör utföras uteslutande med de medel, som äro anslagna åt jernvägarnes underhåll, d. v. s. med trafikmedlen, och att man icke för detta ändamål borde lemna något särskildt anslag. Jag tror, att detta är en origtig ekonomisk uppfattning, ty det ökade värde, som jernvägen vinner genom banans förstärkning, är en kapitalökning. En dylik kapitalökning bör icke helt och hållet betalas af den generation, som lefver, då arbetet utföres. Det är fullkomligt rigtigt, att dertill tagas jemväl de följande generationernas medel, och man borde derför icke finna något hinder, att penningarne anskaffas genom lånta medel.

Sådant har för öfrigt skett förr, om också icke precis till följd af utbyte af räler, så dock för andra jernvägsändamål af likartad beskaffenhet. Så skedde år 1895 vid frågan om inköp af rullande materiel, och så har äfven skett alla åren 1877, 1878, 1879, 1880, 1881 och 1883, då riksgäldskontoret fick i uppdrag att försträcka de penningar, som behöfdes jemväl för sistnämnda ändamål.

Hvad som föranledt denna hemställan är således icke något hugskott, ej heller någon ifrågasatt lyx eller någon »kontinental hastighet», som jernvägsstyrelsen eftersträfvat. Det är möjligheten att kunna framföra godståg lika väl som persontåg med den hastighet och säkerhet, som af trafikens utveckling betingas och dertill på ett ekonomiskt rigtigt sätt, som nu genom den föreslagna åtgärden åsyftas.

Kongl. Maj:t har nu icke upptagit den summa af 4,900,000 kronor, som jernvägsstyrelsen begärt, men väl ett belopp för utbyte af de gamla rälerna mot nya vid bansträckan Arlöf—Engelholm. Statsutskottet har afstyrkt äfven detta förslag och sagt, att omkostnaderna derför kunna tagas af trafikmedlen.

Angående förstärkning genom rälsutbyte af öfverbyggnaden å bandelen Arlöf—Engelholm. (Forts.)

Vid sådant förhållande skall jag icke göra något yrkande om ändring i statsutskottets förslag, men jag ber herrarne komma i håg, att om detta utbyte sker, så är det någonting, som skett med Riksdagens goda minne och som gifvetvis kommer att inverka på afkastningen.

Jag ber, att herrarne icke låta sig skrämmas af den omständigheten, att den år 1900 till statskontoret inlevererade summan af jernvägstrafikmedel endast utgjorde 7 millioner kronor. Den saken är mycket lätt att förklara. År 1897, då vi inbetalade till statskontoret 13,500,000 kronor, voro ännu arbetsprisen och materialprisen låga. Detta år betaltes vidare i engelska kolvexlar icke fullt 2 millioner kronor. Sedan dess har antalet tågkilometer ökats med 50 %, och om vi anse, att kolåtgången skulle hafva ökats proportionelt mot antalet tågkilometer, alltså med 50 %, så skulle, om kolprisen år 1900 varit desamma som år 1897, vi år 1900 haft att betala för stenkol cirka 3 millioner kronor. Men vi ha i stället under sistnämnda år utbetalt för stenkol cirka 7,450,000 kronor. Dragas då från dessa 7,450,000 kronor de 3,000,000 kronor jag nyss nämnde, och lägges resten, 4,450,000 kronor till de 7,000,000 kronor jag nyss talte om, uppstår ungefär det belopp, som skulle hafva kunnat inbetalas, derest icke kolprisen stigit. Tänker man derjemte på, att materiel och arbetspris under samma tider hafva ökats, så vågar jag påstå, att jernvägsstyrelsens förvaltning och skötsel af jernvägarne icke föranledt den minskning i inbetalningarne till statskontoret, som egt rum, och det mindre tillfredsställande förhållande, hvari vi nu befinna oss.

Detta förhållande gäller emellertid icke endast den svenska statens jernvägar. Jag har officiella uppgifter från en del andra banor här i landet, men jag vill icke trötta kammaren med en uppläsning af dessa, jag vill endast anmärka, att utgifterna för jernvägarne äfven i utlandet högst betydligt ökats och stundom mera än för svenska statens jernvägar. Sjelfva England, der kolen ju borde vara billigare än annorstädes, har att uppvisa en väsentlig försämring i afkastningen af sina jernvägar. Jag skall i korthet endast anföra följande. Det förekom i England under sista halfåret af år 1900 en ökning i jernvägarnes inkomster med 1,082,000 pund sterling med samtidigt en ökning i utgifterna af 1,948,000 pund. Nettovinsten blef cirka 866,000 pund mindre än under motsvarande tid året förut. Detta har skett i England i stort sedt enligt en uppsats i den framstående tidskriften »Economist». Och om jag tager en enskild jernväg, t. ex. den mycket trafikerade jernvägen London—Chatham—Dover, så har der uppstått en minskning i inkomst af 91,000 pund, och på det möte, der dessa frågor afhandlades, förklarades utan gensägelse, att detta berodde på de höga kolprisen.

Men då nu kolprisen i år väsentligen fallit, kunna vi hysa hopp om en förbättring i ekonomiskt afseende, och jag kan icke hafva något skäl att af ett tillfälligt undantagsår fatta några pessimistiska åsigter beträffande jernvägarne.

Angående förstärkning genom rälsutbyte af öfverbyggnaden å bandelen Arlöf—Engelholm. (Forts.)

Vi stå visserligen inför fallande konjunkturer, men det är just under den tid, då prisen falla, såväl materielprisen som arbetsprisen, och då det är ondt om arbete för verkstäderna, som man skall bjuda till att förbättra jernvägarnes trafikförmåga och öka deras resurser, så att, när de stegrade konjunkturerna — haussen — träda fram, vi icke måtte stå otillräckligt förberedda, som vi gjort under de senaste åren, då vi icke kunnat så, som önskligt varit, motsvara industriens kraf på trafikmedel.

Om man förfar på detta sätt, förbättrar man på relativt billigt sätt sina jernvägar och skaffar industrien och arbetarne sysselsättning; jag har velat framhålla detta, och jag hoppas, att Riksdagen skall inse, att det rätta är att, då man är i vågdalen, bereda sig på hvad som kan möta, då man åter är på höjdpunkten i kurvan.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra.

Herr Wallenberg: Herr talman! Då utskottet hemstält, att Kongl. Maj:ts framställning i förberörda punkten icke måtte bifallas och utskottet i sin till stöd för denna hemställan anförda motivering upptagit åtskilliga angelägenheter, som kunde tyda på ett missnöje hos utskottet med afseende på det sätt, hvarpå statens järnvägar blifvit förvaltade, eller det resultat, till hvilket dessa jernvägar, ekonomiskt sedt, under de gångna åren kommit, så skulle man, synes det mig, hafva väntat, att andra omständigheter dervid blifvit af utskottet anförda, eller ock att deraf dragits annan slutsats, än som skett i förevarande fall.

Om det är så, att utskottet ansett sig hafva skäl att påvisa eller fästa sig vid, att jernvägsdriften under sistlidet år ledt till ett dåligt resultat, så borde utskottet väl också på samma gång påpekat hvad som kunde vara anledningen till den saken. Men utskottet har icke gjort detta, åtminstone icke till den grad, att utskottet deraf kunnat hemta anledning att föreslå ett afslag å den nu gjorda framställningen, så mycket mer, som framställningen i hvad den afser ett omedelbart förestående rälsutbyte å linien Arlöf—Engelholm motiverats dermed, att rälspriset under innevarande år sjunkit högst betydligt, så att man nu borde passa på och köpa nya räler och icke skjuta upp dermed, tills prisen kanske återigen stiga. Men det finnes just beträffande de omständigheter, som framhållits i utskottets motivering och som manat utskottet att iakttaga "stor varsamhet", som det heter, åtskilliga saker rörande statsbanornas förvaltning, som det synes mig vara af behofvet påkalladt att taga under närmare skärskådan.

En sådan omständighet, som deremot synes mig vara af största vigt att beakta, är frågan om taxeväsendet vid statens jernvägar, särskildt taxeväsendets inflytande på vår export till främmande länder.

Taxefrågan är af den art, att den inför näringslifvet skall ådagalägga den verkliga nytta, som landet har af jernvägsanläggningarna.

Angående förstärkning genom rälsutbyte af öfverbyggnaden å bandelen Arlöf—Engelholm. (Forts.)

Under 1870- och 1880-talen framställdes åtskilliga anmärkningar mot det vid statens jernvägar gällande taxeväsende, särskildt i fråga om den trafik, som egde rum utöfver landets gränser. År 1892 var denna fråga föremål för behandling af en komité! Vid diskussion om hvad som borde åtgöras i detta hänseende framställdes inom komitén mycket beaktansvärda yrkanden i syfte, att behörig hänsyn skulle tagas till, att landets export borde befrämjas, men i hvarje fall att det vore af utomordentlig vigt för landets näringsbehof, att jernvägarnes taxeväsende bestämdes så, att näringarna deraf hade fördelar. Inom denna komité verkade i den rigtningen särskildt dåvarande öfverdirektörsassistenten vid statens jernvägar von der Lancken, men hans röst lemnades utan afseende. Både inom jernvägsstyrelsen och denna komité beslöt man sig för att pröfva ett annat system, nemligen att på det intimaste sätt söka sammankoppla det svenska jernvägsnätet med det danska.

Denna metod, som således var ett resultat af denna komités förhandlingar, har nu pröfvats under åtskilliga år, men jag må säga, att de dervid använda taxorna äro af den beskaffenhet att de icke motsvara de fördelar, som näringarna borde hafva af jernvägstrafiken. För att styrka detta, skall jag anhålla att få anföra exempel på, huru det ställer sig för en näringsidkare, som önskar undersöka, huruvida han kan göra en affär på utlandet — exempelvis med att sälja ett antal ton jern eller utsända några maskiner. Vänder han sig för utrönande af kostnaderna till en agent i Stockholm eller på annat ställe, svaras honom: det finnes icke några taxor, vi kunna icke uppgifva hvad det kostar att försända ett antal ton jern till den platsen. Går han till jernvägarnes egen godsexpedition, så får han samma upplysning. Jag har sjelf varit vid Stockholms expressbyrå och frågat hvad det kostar att sända 10 tons jern till Hannover och erhållit såsom svar: det finnes icke några taxor; vi skulle visserligen genom korrespondens kunna taga reda derpå, men vi veta icke bestämdt hvad det kostar att sända 10 tons jern till Hannover. Samma upplysning erhöll jag vid statens egen godsexpedition vid norra stationen i Stockholm. Man tog fram ett häfte, innehållande taxor, men fann, att dessa räckte endast till Altona; hvad det kostade att sända det ifrågasatta partiet vidare till Hannover, derom kunde man icke gifva mig någon upplysning.

Är det nu möjligt, att näringslifvet skall kunna utveckla sig, särskildt i afseende å exporten, när så dåliga anstalter äro vidtagna, för att jernvägarne skola gagna det industriella lifvet? Se vi på andra länder, såväl våra grannland som andra och hvad som der är gjordt i förberörda hänseende, exempelvis i Tyskland, Österrike och Ryssland, så finner man öfverallt utomordentligt praktiskt uppstälda tariffer för godsförsändelsen till underlättande af sådana affärer, som landets inbyggare och särskildt industriidkarne önska göra. Man har i dessa länder icke nöjt sig med att upprätta tariffer till sådana platser, som genom jernvägsförbin-

Angående förstärkning genom rälsutbyte af öfverbyggnaden å bandelen Arlöf—Engelholm. (Forts.)

delse äro sammanknutna med jernvägsnäten, utan man har satt hela kommunikationsväsendet i ett fullständigt system på så sätt nemligen, att icke endast jernvägarne ingå deri, utan jemväl ångbåtslinier.

Jag har här i min hand en tariff, som utvisar t. ex. hvad det för en godsafsändare i en liten småstad uti Tyskland kostar — precis på pfennigen — att derifrån sända varor till så aflägsna platser som Mosambik, Zansibar, Delagoabay och Pretoria. När man trots sådana komplicerade förhållanden kan upprätta tariffer öfver kostnaderna för försändande af gods till exotiska länder, hvarför skulle man icke kunna förvänta, att det här i landet skulle finnas en tariff, utvisande hvad det kostar att sända 10 tons jern till Hannover. Och på samma sätt förhåller det sig i allmänhet, då man till utlandet vill försända något gods, med undantag likväl af Danmark.

Öfvergå vi nu till frågan, hvilken betydelse denna omständighet har på näringslifvet, så fästes uppmärksamheten vid den allmänna sträfvan att nedbringa kostnaderna och derigenom möjliggöra ett uthärdande i konkurrensen. Särskildt inom det industriella näringslifvet kan man i detta hänseende särskilja två stora hufvudgrupper af verksamhet. Å ena sidan den, som omfattar sjelfva produktionen af varan, och å den andra den, som omfattar sträfvandet att bereda lättnader vid afsättningen

Här i landet se vi hvarje dag, huru industriidkaren vinnlägger sig om att nedbringa kostnaderna vid framställandet af sitt fabrikat. Han förlägger sin fabrik till den plats, der god tillgång på råmaterial finnes. Är han tillverkare af förädladt jern, så förlägger han sin fabrik i något grufdistrikt; behöfver han stor kraft för sin fabriksanläggning, så lägger han den i närheten af något vattenfall. Behöfver han många armar för sin fabrikation, så lägger han den till ett folkrikt distrikt eller åtminstone till ett sådant, der arbetspriset icke är allt för uppdrifvet. Vidare är vanligt att eftersträfva fraktlindringar. Man har således nedlagt ett drygt arbete på att bringa ned kostnaderna, när det är fråga om produktionen af varan, men när det blir fråga om varans afsättning och alla dermed förenade omkostnader, då är det icke lika väl ställdt. Då varan kommer till hamnstaden, mötes den af omlastningsomkostnader, onödigt höga, derför att de utgå utan något system. Man mötes af mellanhänder, som tränga in på varans väg från produktionsorten till konsumtionsorten; af speditörer, kommissionärer och af personer, som tillhandahålla magasin för att förvara varan, till dess den kan föras vidare med något fartyg; och slutligen, när varan kommer ombord på fartyget, så fordras en frakt, så oregelbunden och i allmänhet så dyr, att man snarare synes vilja motverka i stället för att systematiskt befrämja varans väg från produktionsorten till konsumtionsorten.

Iakttages nu ej detta, huru skall det då vara möjligt att kunna deltaga i konkurrensen på verldsmarknaden, då vi måste arbeta under trycket af stora kostnader och försvårad afsättning?

Angående förstärkning genom rälsutbyte af öfverbyggnaden å bandelen Arlöf—Engelholm. (Forts.)

Jag har härmed velat söka ådagalägga, huru vigtigt det är att all omsorg egnas åt taxefrågan vid statens jernvägar och dermed sammanhängande anordningar vid varubefordran. Det är sådana omständigheter, som synas mig vara mycket vigtigare att taga i håll med än att stryka ett anslag till rälsutbyte, som i alla fall måste förr eller senare ega rum, men som är fördelaktigare att verkställa i år än om ett eller annat år, då priset å räls kanske är högre.

Då den föregående talaren i den nu föreliggande frågan icke har gjort något yrkande, så har detta förvånat mig, emedan jag trodde, att förslaget icke hade framkommit med mindre än att man först var öfvertygad om dess nödvändighet. Det är under sådana förhållanden svårt för mig att framställa något yrkande. Jag har endast velat anföra hvad jag nu sagt för att få den föreliggande frågan beaktad, hvilket jag anser vara af allra största vigt såväl för näringslifvet som för att statens jernvägar skola uppnå ett bättre resultat.

Herr Nordström i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Det föredrag eller det yttrande, som den siste ärade talaren nu haft, är jag i det stora hela oförberedd att besvara; jag blef först i dag på morgonen underrättad om att han ämnade yttra sig.

Det är ju alldeles gifvet, att man bör söka ordna förhållandena till utlandet på det bästa och lämpligaste sätt. Att han varit nog olycklig att icke erhålla tillräckliga upplysningar, det är ju ledsamt; det finnes dock en samtrafiktaxa med Tyskland, som är fastställd af Kongl. Maj:t den 25 juni 1892, och jag vet, att många andra erhållit uppgift om hvad det kostar att föra varor vidare i Tyskland.

Vi hafva beträffande fraktgods förbindelse med Tyskland öfver Trelleborg—Sassnitz och genom de så kallade Hallandsbåtarne öfver Malmö till Lübeck. Vi hafva vidare dylik förbindelse med Tyskland öfver Wamdrup och vi hafva haft förbindelse dermed öfver Göteborg och Jutland.

Det har funnits taxor, och det finnes ännu taxor i samtrafik med Tyskland. Men de äro ofullständiga, och man har haft samråd och konferenser om nya. Dylika äro jemväl under utarbetande. Tyskarne skola indela sitt land i två hälfter. Det gods, som skall gå till eller komma ifrån vissa orter, skall föras den ena vägen, och det, som skall gå till eller komma från omnämnda orter, skall föras den andra vägen. Om detta har det varit mycket tal fram och tillbaka. Det preliminära resultat, hvartill man kommit, är måhända icke i alla afseenden tillfredsställande; något fixt resultat är ännu icke färdigt. Sedan åtskilliga undersökningar verkstälts af tjenstemän från de olika länderna, skall förslaget slutligen för Sveriges del behandlas af jernvägsstyrelsen och underställas Kongl. Maj:ts pröfning. Jag tror således, att det icke kan sägas, att så absolut intet är åtgjordt åt denna sak.

Men vi skola komma i håg, att vår export till utlandet hufvudsakligen går sjövägen — det är först på senare tiden den till någon

Angående förstärkning genom rälsutbyte af öfverbyggnaden å bandelen Arlöf—Engelholm. (Forts.)

del börjat föras fram genom Sverige pr jernväg. Nästan hela vår export på Tyskland går fortfarande sjöledes. Dit exporterades för år 1899 varor för ett värde af c:a 54,000,000 och importerades derifrån för c:a 184 millioner kronors värde. Det, som icke går den längre sjövägen, utan den andra trafikleden, öfver jernvägen och från våra sydligaste jernvägspunkter till Tyskland, — det är försvinnande litet i jemförelse med det, som går hela vägen till sjös. Men nu börjar småningom träda i förgrunden en önskan att få hastigare och framför allt jemnare afsättning för svenska varor på utlandet. Genom färjeförbindelsen mellan Malmö och Köpenhamn har en stor del af Småland fått tillfälle att skicka ut trävaror och andra saker, som förut icke kunnat exporteras, derför att utfraktandet till Östersjökusten och sedan omlastningen blefvo för dyra.

Nog skall arbetet således gå i den rigtning, som den föregående ärade talaren antydt. Men det fins inom jernvägsförvaltningen så oändligt många brancher, som man måste taga i betraktande, att det icke är godt att veta, hvar man skall börja och hvar man skall sluta. Jag kan nämna, att hela godsindelningsschemat nu är förslagsvis omarbetadt, med bland annat hänsigt till den kemiska industriens storartade utveckling inom landet. Det har varit ett svårt och ansvarsfullt arbete att gruppera de olika varorna och bestämma, till hvilket slag och till hvilken tariff de skola föras. Förslaget är nu ute på cirkulation hos de enskilda jernvägarna. Och det kommer nog att bli många andra sådana frågor, som måste behandlas.

Frågan om nedsättning af taxorna, som jag föreställer mig låg implicite i hvad talaren sade, beror naturligtvis på den nationalekonomiska syn på tingen, som man har. Vill man betrakta jernvägarna endast som en häfstång för industrien, så att jernvägarne egentligen skola endast betala sina egna utgifter, då kan man gå ganska långt i taxenedsättningar. Men vill man, att jernvägarne skola inleverera medel till statskontoret och vara något, på hvilket man kan räkna för statsregleringen, då bör man vara försigtig med taxenedsättningar. Den senare synpunkten har förut regeringen och Riksdagen hyllat. Huruvida regeringen och Riksdagen skulle hafva anledning att ändra denna ståndpunkt, vet jag icke. Det skulle vara jernvägsstyrelsen och äfven, tror jag, Kongl. Maj:t kärt att höra något uttalande i den rigtningen från Riksdagen. I sådant fall skulle mångt och mycket kunna blifva annorlunda i fråga om taxor och trafikkostnader. Men de personer, som skola bära ansvaret för det ekonomiska resultatet, hvilket uträknas i procent af det nedlaga kapitalet, måste vara försigtiga och se till, att inkomsterna icke falla, utan om möjligt hålla sig uppe.

Man måste göra klart för sig den stora motsatsen mellan dessa olika nationalekonomiska uppfattningar om jernvägarnas betydelse, och först sedan tala om hvad man kan åstadkomma för industrien

Angående förstärkning genom rälsutbyte af öfverbyggnaden å bandelen Arlöf—Engelholm. (Forts.)

med hjelp af taxeväsendet. De åsigter, jag sjelf hyser i detta fall, anser jag icke för tillfället lämpligt att uttala.

Herr Wallenberg: Det var litet oväntadt, att den förre ärade talaren uppfattade mitt uttalande så, som om det mynnat ut i yrkandet på taxenedsättning. Det har jag aldrig begärt, utan jag har rigtat mina anmärkningar mot en helt annan afdelning, den som heter "kostnader". Det är dessa kostnader för varors sändande, som det är af vigt att få minskade, ty derigenom underlättas varuomsättningen.

Den ärade talaren lemnade äfven upplysning om en komité år 1892 och sade, att den ifrågavarande samtrafikstaxan fastställdes då. Det är ju möjligt, att denna taxa fastställdes då, det vill jag icke bestrida. Men jag bestrider, att man af herr generaldirektörens yttrande får draga den slutsatsen, att det finnes någon tryckt taxa för varuförsändelser till utlandet tillgänglig för allmänheten på samma sätt, som man har det inrättadt i andra länder. Och hvad gagnar det det industriella lifvet, att jernvägsstyrelsen har något protokoll angående aftal mellan Sverige och Danmark eller Tyskland af år 1892, när det aldrig blifvit bragt i effektiv form, så att näringslifvet har någon nytta deraf?

Huru oresonliga en del sådana taxor äro, skall jag be att få ge ett bevis på genom att anföra hvad det kostar att befordra 5,000 kg. flyttsaker till olika platser. Det kostar 198 kr. 38 öre till Helsingborg. Vill jag skicka samma qvantitet till Köpenhamn, som ligger ungefär lika långt bort, kostar det 156 kronor och till Hamburg kostar det endast 106 kr., d. v. s. priset sjunker i den mån distansen ökas. Detta är visserligen fördelaktigt för varuafsändaren; men icke kan det vara fördelaktigt för statens jernvägar och deras ekonomi, att det är så inrättadt.

Detta gifver mig anledning att beröra en annan sak, och det är, att det synes mig vara mycket tvifvelaktigt, huruvida den grundläggande principen för det arbete, som gjordes 1892, nemligen att söka draga all varutrafik öfver jernvägarne ända från Luleå till Ystad, är den rigtiga. När man skall köra så lång väg, blifva naturligtvis kostnaderna stora i förhållande till det pris, som man kan betinga sig för varorna, eller ock måste frakten reduceras i sådan grad, att densamma för statens jernvägar är föga lönande, allra helst när man har en vattenväg bredvid, på hvilken man kan befordra varor mycket billigare. Till jemförelse vill jag anföra, att den qvantitet varor, som till Hamburg betingar ett pris af omkring 100 kronor pr jernväg, vid transport på sjön torde betinga allenast cirka 30 kronor. Således är det alldeles onyttigt att sträfva efter att få sådana komplicerade varutariffer, som, om de äro byggda på onaturliga samtrafiksvägar, tydligen måste föranleda, att nettoinkomsten minskas. Det kommer att hämna sig sjelft.

Äfven en annan omständighet kommer att häraf blifva en följd, och det är, att genom att all möjlig trafik drages öfver en

Angående förstärkning genom rälsutbyte af öfverbyggnaden å bandelen Arlöf—Engelholm. (Forts.)

viss väg, så uppstår sådan trafikstockning, att det föranleder stora kostnader, utvidgade bangårdsanordningar, hvilka annars måhända ej varit behöfliga. Att exempelvis allt gods skall föras öfver Stockholm, gör behofvet af en dyrbar station härstädes mycket känbart. Jag tror, att man genom att vidtaga åtgärder för att leda varutransporten in på de naturligaste vägarne, som också äro de billigaste, bringar ned kostnaden för jernvägsdriften i högst väsentlig mån och åstadkommer, att jernvägens resultat blir väsentligen bättre, än det hittills kunnat vara.

Herr Nordström i Stockholm: Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att de omnämnda olikheterna i afseende på transportkostnader för möbler och flyttsaker till Helsingborg och Hamburg härflyta hufvudsakligen af de tyska taxebestämmelser, som i denna trafik äro gällande. Det är just dessa förhållanden, som det är fråga om att nu få bort, och redan i nästkommande april komma vissa undantagstariffer i sådant hänseende att träda i kraft.

Den definitiva regleringen af dessa förhållanden kan emellertid icke ske ännu på ett par år. Den bör blifva föremål för behandling af regeringen, som skall stadfästa jernvägsstyrelsens förslag.

Att man bör föra varor på de vägar, som äro de naturligaste, är ett axiom, hvari jag instämmer med den siste ärade talaren. Men hittills har man icke haft någon annan statens jernväg i söder och norr än öfver Stockholm; nu finnes jemväl den, som går öfver Krylbo.

Den föregående talaren, som kom in här i kammaren såsom sjöfartens målsman och med lif och energi är intresserad för denna, han skulle taga i tu med att ställa så till, att allt det der med kommissionärer och omlastningar o. s. v. blefve systematiskt ordnadt hvad sjöfarten beträffar; och sedan kunde vi gå hand i hand.

Vidare anfördes ej. Punkten godkändes.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—7.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

§ 6.

Slutligen föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 23, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående bestämmelse om underrätts skyldighet att vid ådömande af böter

i utslaget fastställa det emot bötesbeloppet svarande förvandlingsstraff.

I berörda af herr *N. Andersson* i Pettersborg inom Andra Kammaren afgifna motion, n:o 55, hade hemstälts, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om framläggande af sådan förändring i gällande lag, att underrätt, som ådömer böter, också måtte i utslaget fastställa det fängelsestraff, hvilket följer på förseelsen, om den dömde saknar tillgångar till böternas gäldande.

Utskottet hemstälde,

att herr Anderssons ifrågavarande motion ej må af Riksdagen bifallas.

Sedan denna utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade:

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Motionären har i sitt förslag framstält det yrkandet, "att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om framläggande af sådan förändring i gällande lag, att underrätt, som ådömer böter, också måtte i utslaget fastställa det fängelsestraff, hvilket följer på förseelsen, om den dömde saknar tillgångar till böternas gäldande."

I motiveringen af sitt förslag har motionären påpekat, att genom införande i lagen af den af honom föreslagna ändringen skulle det mångskrifveri och den tidsutdrägt, som nu i det åsyftade fallet äro rådande, kunna undvikas.

Utskottet har på det allra vänligaste upptagit motionärens förslag och i klara ordalag sagt, att det är förtjent af allt understöd, men det oaktadt har utskottet afslagit motionen. Utskottet säger: "Såsom förhållandena nu äro, åtgår nemligen i de flesta fall afsevärdt lång tid för den skriftvexling och de öfriga åtgärder, som måste föregå förvandlingsbeslutets meddelande af Konungens befallningshafvande, och det kan sålunda hända, att den bötesdömde, då förvandlingsbeslutet omsider skall bringas till verkställighet, ej vidare står att anträffa. Olämpligheten af det nu stadgade förfaringssättet är desto mera i ögonen fallande, som sjelfva förvandlingsbeslutet ej innebär någon som helst svårighet, som påfordrar särskild kompetens hos den, som skall dermed betros;" samt vidare i slutet af samma stycke: "utskottet är således ense med motionären derom, att en förändring af de bestående förhållandena härutinnan är af behofvet påkallad." Något kraftigare motiv för bifall till en motion tror jag knappast att man kan uppleta, men utskottet säger det oaktadt: "Hvad motionären i sådant syfte föreslagit, kan utskottet emellertid ej förorda."

De skäl, som utskottet sedan anför för sitt afstyrkande af motionen, förefalla mig åtminstone icke vara så kraftiga, att de kunna uppväga skälen för bifall. Utskottet säger, att i den händelse en person genom tvenne olika utslag blefve fäld till böter, så kunde icke förvandlingsbeslut meddelas i utslagen, då ju här sammanläggning af straffen enligt bestämmelserna i strafflagens

4 kap. måste ega rum. Det skälet anser jag vara föga hållbart. Utskottet säger vidare, att straffet för den, som blifvit dömd till böter, skulle skärpas, om i utslaget äfven meddelades, huru långt fängelsestraff han måste aftjena, derest han ej hade tillgångar att betala böterna med. Det är emellertid något, som jag icke kan förstå; och för resten lär det nog icke vara många bötfälda, som läsa handlingarna i ett sådant mål, utan dem får troligen allmänna åklagaren taga hand om.

Det är dock icke så mycket för att vända mig mot utskottets skäl för afslag, som jag begärt ordet, utan det är mest med anledning af hvad utskottet säger i sista stycket, der det heter:

"Den af motionären åsyftade, enligt utskottets tanke önskvärda förenklingen af den nuvarande proceduren för bötesförvandling kan sålunda efter utskottets uppfattning ej vinnas genom förändring i den af motionären angifna rigtningen, utan måste på helt annat sätt åvägabringas."

Jag kan för min del icke förstå, hvarför icke utskottet, när det så enhälligt uttalat sig till förmån för förslaget, vill lemna den ringaste antydan om, huru denna välbehöfliga reform skall kunna genomföras på annat sätt än som af motionären föreslagits. Jag kan icke finna annat, än att utskottet här omgifvit sig med allt för stor förbehållsamhet. Ja, nu kan ju svaras, att utskottet icke har skyldighet att lemna anvisning om det sätt, hvarpå en reform kan vinnas, utan att det tillhör förslagsställaren. Om detta vore praxis inom lagutskottet, ja, då vore icke mycket att säga derom, men förhållandet är det, att praxis hittills icke varit sådan, och man behöfver icke läsa länge i utskottets utlåtanden för att finna, att utskottet gått till väga på helt annat sätt än hvad här är fallet. Jag ämnar icke upptaga kammarens tid med att referera många sådana fall, utan jag vill endast erinra om två.

Jag skall icke gå längre tillbaka än till förra riksdagen; då hade samme motionär väckt förslag om ändring i kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet, gående ut derpå, att till revisorer icke skulle kunna väljas personer, som äro ledamöter i kommunalnämd eller i kommunalfullmägtige eller inför kommunen redovisningsskyldige. Öfver detta förslag lemnade lagutskottet ett mycket välvilligt utlåtande, men fann dock af vissa anledningar skäligt att afstyrka detsamma. Utskottet säger emellertid här — det är i lagutskottets utlåtande n:o 18 för förra året — följande: "Går motionen således i detta afseende för långt, bör å andra sidan ej förbises, att densamma i andra hänseenden är af alltför ringa omfattning. Samma brister, som, enligt hvad ofvan sagts, kännetecknа förordningen om kommunalstyrelse på landet, vidlåda nemligen äfven andra kommunalförfattningar; och det synes ej vara skäl att ensidigt rubba den likformighet emellan dessa hvarandra närstående författningar, som för närvarande förefinnes. Åtminstone bör efter utskottets åsigt förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i antydt hänseende ändras samtidigt med förordningen om kommunalstyrelse på

landet. Härom föreligger för närvarande ej något förslag, och får utskottet alltså, under åberopande af det anförda, hemställa, att ifrågavarande motion ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda."

Här lemnas alltså tydlig anvisning om det sätt, hvarpå den förordade välbehöfliga reformen enligt utskottets tanke bäst skulle kunna vinnas, men i fråga om det förslag, som nu föreligger till behandling, tiger utskottet. Jag anser icke, att det kan kallas att handla konseqvent. Det andra fallet var också från fjolårets riksdag och återfinnes i lagutskottets utlåtande n:o 42. En motionär, herr Johansson i Mellbyn, hade då hemstält om en ändring i fattigvårdsförordningen, en motion, som äfven rönte ett välvilligt understöd af lagutskottet, ehuru utskottet icke kunde understödja densamma. Men i motiveringen säges det: "skall någon ändring uti ifrågavarande bestämmelser vidtagas till gränskommunernas fördel, måste den således efter utskottets mening gå i helt annan rigtning än den af motionären föreslagna. Möjligen skulle kunna ifrågasättas, att staten lemnade gränskommunerna förskott å de summor, som af den uti obligatorisk fattigvård utgifvas till från utlandet hemförpassade, andra fattigvårdssamhällen tillhörande personer, och en annan utväg vore, att den "nödstälde af polismyndigheten i gränssorten fortskaffades till Konungens befallningshafvande i det län, der gränsorten vore belägen." Att tillstyrka något sådant var emellertid icke möjligt för lagutskottet, då motionen icke innehöll något sådant yrkande. Men utskottet lemnade en antydan om, huru en sådan reform som den åsyftade skulle kunna vinnas; och att denna antydan blifvit hörsammad, bevisas deraf, att motionen i år återkommit i den förändrade form, som utskottet påpekat.

I dessa båda fall, som jag nu anfört från föregående riksdag, har lagutskottet sålunda, sedan det välvilligt behandlat förslaget och funnit de föreslagna reformerna behöfliga, för sin del lemnat en antydan om på hvilken väg reformerna skulle kunna vinnas. I år deremot har utskottet gjort raka motsatsen. Nu erkännes reformens nytta i starka och tydliga ordalag, men utskottet tiger med på hvad sätt det anser, att saken skall kunna vinnas. Jag tycker icke, att det är konseqvent handladt. Då utskottet nu icke antydt en enda utväg, så anser jag, att utskottet borde hafva funnit den utväg, som motionären föreslagit, som den enda rätta, och derför skall jag be, herr vice talman, att få yrka bifall till motionärens förslag.

Herr Zetterstrand: Jag tror icke, att herrarne kunna finna, att det ligger någon inkonseqvens i lagutskottets förfarande i detta fall. Jag kan åtminstone icke finna någon inkonseqvens alls. Utskottet säger nemligen, att det fullkomligt sympatiserar med motionären deri, att det anser de bestående förhållandena i afseende på den fråga, som här föreligger, icke vara sådana som de borde vara, men då motionären föreslagit ett sätt att ändra

dessa förhållanden, hvilket utskottet icke anser lämpligt, är det ju icke underligt, att utskottet ej kunnat biträda motionen. Det hoppas jag, att litet hvar här inser.

Sedan anmärkte den föregående talaren, att då utskottet icke kunde biträda motionen, borde utskottet hafva sagt, huru det ansåg, att denna fråga skulle kunna ordnas. Detta tror jag dock är att sätta allt för stora fordringar på ett utskott. Det är väl sant, som talaren sade, att lagutskottet vid flera föregående tillfällen sökt gifva en sådan fingervisning åt återkommande motionärer. Men då har det i allmänhet varit i sådana fall, att lagutskottet kunnat anvisa en utväg, som legat så nära den utväg, motionären föreslagit, att det blott varit fråga om någon liten obetydlig ändring för att komma in på den rätta vägen. Men så är icke förhållandet här. Emellertid har det verkligen — det vill jag säga herr Persson — varit mycket skarpt ifrågasatt, att lagutskottet äfven denna gång skulle gifva en anvisning, och vi hafva mycket diskuterat denna fråga inom utskottet, men vi kunde icke komma till klarhet om, huru saken skulle anordnas. Under sådana förhållanden är det väl icke underligt, att utskottet icke ville gifva sig ut på hal is och säga, att så och så skall det göras för att frågan skall gå igenom, då den nästa gång kommer fram. Men under hand tror jag, att vi nämnt både för motionären och andra, huru vi tänkt oss saken, så att jag icke tviflar på att en lösning af denna fråga skall kunna komma ytterligare på tal. Jag tror, som sagdt, att herrarne få medgifva, att det är allt för stora pretentioner på ett utskott, att det i hvarje fall, då en motion icke kan tillstyrkas, skall säga till motionären: gör så och så, så går det, och skall jag derför, herr vice talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr vice talmannen framstälda propositioner blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 7.

Till kammaren hade inkommit ett så lydande läkareintyg, som upplästes:

Att landshöfding A. Fagerlund på grund af influensa med svalj- och strupkatarr är tills vidare förhindrad bevista Riksdagens förhandlingar, intygar

Stockholm den 9 mars 1901.

S. Lindström.
Prakt. läkare.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *J. Johanson* i Valared under tre dagar från och med den 12 innevarande mars.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes lagutskottets utlåtanden:

n:o 24, i anledning af väckt motion och skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om upphäfvande af dödsstraffet; och

n:o 25, i anledning af väckt motion angående ändring i föreskrifterna om vilkoren för lagfarts erhållande.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,47 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Tisdagen den 12 mars.

Kl. $^1/_2$ 3 e. m.

Kammarens förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. grefve *H. Wachtmeister* aflemnade Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge.

Den kongl. propositionen blef på begäran bordlagd.

§ 3.

Uplästes följande till kammaren inkomna läkareintyg:

Att herr riksdagsmannen Johan Johansson i Noraskog, som lider af influenza, under närmaste tid är urståndsatt att deltaga i Riksdagens arbeten, intygar

Stockholm den 11 mars 1901

Karl A. R. Lundberg,
leg. läk.

Att grosshandlanden Berndt Hedgren till följd af luftrörskatarr under de närmaste dagarne är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet, intygar

Stockholm den 11 mars 1901

Sture Carlsson,
distriktsläkare.

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare herr O. E. Gädda till följd af sjukdom (blindtarmsinflammation) tills vidare är oförmögen deltaga i Riksdagens förhandlingar, intygas härmed

Stockholm den 10 mars 1901

Ernst Lidin,
legit. läkare.

§ 4.

Föredrogos, men blefvo åter bordlagda lagutskottets utlåtanden n:is 24 och 25.

§ 5.

Interpellation. Herr P. Waldenström erhöll på begäran ordet och yttrade:

Då remissen af den kongl. statsverkspropositionen här förevar, tillät jag mig att till herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet framställa en förfrågan, om Riksdagen hade att under närvarande session från Kongl. Maj:t förvänta något förslag till ändring af lagen om registrerade föreningar af år 1895 i det syfte, hvarom Riksdagen år 1899 skref till Kongl. Maj:t. Herr statsrådet fann sig då ej föranlåten att lemna något svar derå, och jag har icke heller sedan kunnat få någon upplysning om hvad man i den delen kan hafva att vänta.

Emellertid är saken af utomordentligt stor vigt. I vårt land finnes nemligen ett mycket stort antal föreningar för ideella syften, som ega fastigheter, men som icke kunna få lagfart å dessa. Jag får allt emellanåt skrifvelser från missionsföreningar, som fråga, huru de skola bära sig åt för att få lagfart å sina missionshus. Jag var för några dagar sedan på permission borta från riksdagen, och då frågade man mig på ett ställe: "Huru skola vi bära oss åt? Här hafva vi ett missionshus; tre personer stå skrifna som egare af detsamma; de vilja nu öfverlåta det till föreningen, men denna kan icke få lagfart å huset." Från ett annat ställe skref man till mig alldeles nyss och sade: "Här är en person, som har byggt ett missionshus och kostat på alltsammans sjelf; sedan har han skänkt det till vår missionsförening, men denna kan icke få lagfart å huset, emedan den icke är stiftad i ekonomiskt syfte och således icke enligt nu gällande lag har rättighet att tala och svara inför rätta eller åtaga sig lagliga skyldigheter och rättigheter."

Om man tänker på att missionshusen i vårt land representera ett värde, som säkerligen betydligt öfverstiger nio millioner kronor, så blir saken allt annat än obetydlig.

Riksdagen skref år 1899 till Kongl. Maj:t och begärde en ändring af lagen. Kongl. Maj:t remitterade skrifvelsen till hvarjehanda myndigheter i landet, och alla intygade samstämmigt behofvet af en sådan lagändring eller åtminstone af en lagförklaring.

Detta gör, att jag nu tager mig friheten att hos kammaren anhålla att till herr statsrådet och chefen för kongl. jutitiedepartementet få framställa följande spörsmål: Har Riksdagen under innevarande session att från Kongl. Maj:t förvänta något förslag till ändring af lagen af den 28 juni 1895 om registrerade föreningar i enlighet med Riksdagens skrifvelse den 10 maj 1899?

Den af herr Waldenström sålunda framstälda anhållan blef på begäran bordlagd.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *J. Byström* under morgondagen.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes lagutskottets utlåtanden:

n:o 26, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 15, 18, 19 och 33 §§ i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm; och

n:o 27, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ocker.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,43 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.